ALGEMEEN VERSLAG

VAN DEN STAAT

VAN HET LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIE

OVER

1870.

BATAVIA,
LANDS-DRUKKERIJ.
1872.

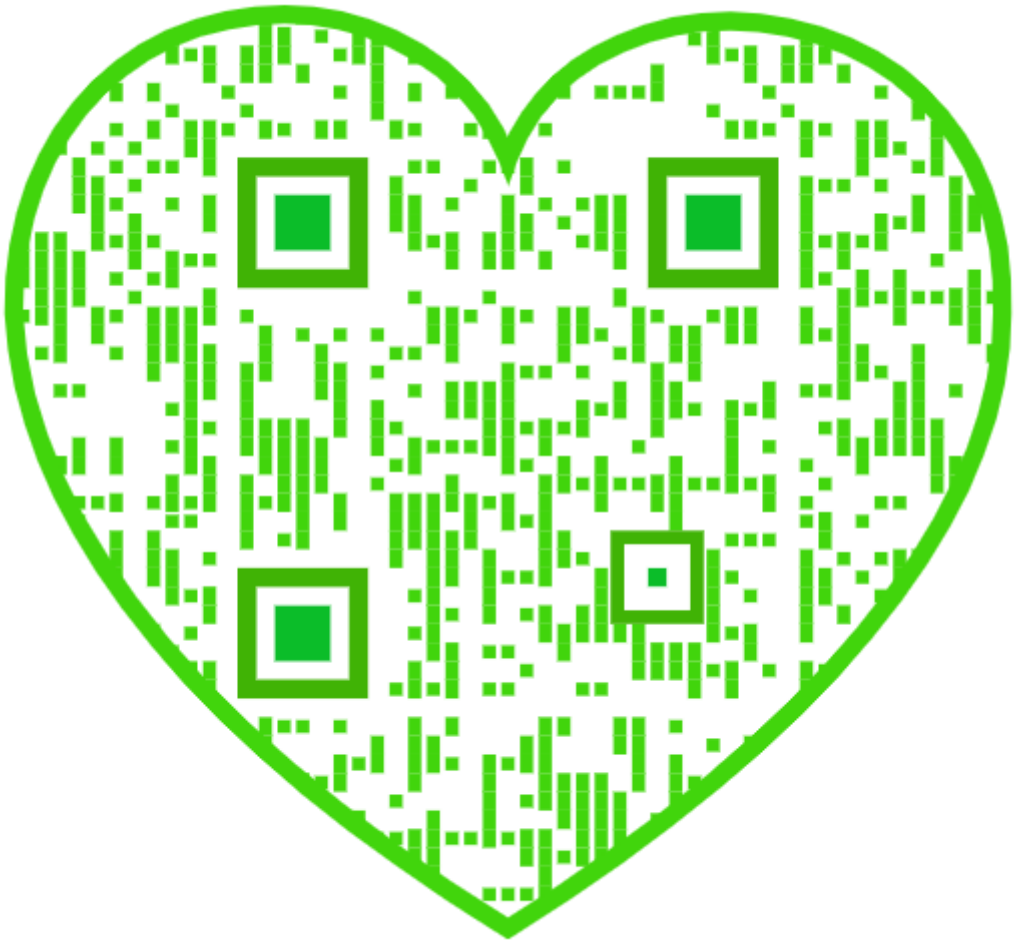

INHOUD.

		Bladz.
§ 1.	*Organisatie. Algemeene bijzonderheden*	1
§ 2.	*Toeziyt op het lager onderwijs*	3
§ 3.	*Acten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs*	5
§ 4.	*Getal en aard der scholen*	9
§ 5.	*Omvang en toestand van het lager onderwijs* . .	14
§ 6.	*Onderwijzend personeel*	20
§ 7.	*Getal, aard, enz. van de leerlingen*	34
§ 8.	*Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen en leermiddelen*	39
§ 9.	*Kosten van het openbaar lager onderwijs* . . .	42

ALGEMEEN VERSLAG

VAN DEN STAAT

VAN HET LAGER ONDERWIJS

VOOR

EUROPEANEN EN MET DEZEN GELIJKGESTELDEN

IN

NEDERLANDSCH-INDIË

OVER

1870.

§ I. Organisatie. Algemeene bijzonderheden.

De naleving der in het vorig jaar ingevoerde nieuwe bepalingen op het lager onderwijs ontmoette geen belangrijk bezwaar.

Nadat 's Konings magtiging was verkregen tot het verbinden van normaallessen voor hulponderwijzers aan de openbare eerste lagere school te *Batavia*, werden onverwijld voorbereidende maatregelen genomen, om met die lessen op 1 Januarij 1871 een aanvang te kunnen maken, indien de aangevraagde fondsen zouden zijn toegestaan.

Daar de begrooting voor 1871 onder ultimo December 1870 nog niet was aangenomen, moest de opening dier lessen voorloopig worden uitgesteld.

Ten gevolge van door eenige ouders ingebragte bezwaren tegen het heffen van schoolgelden ook over het tijdvak waarin geen onderwijs was gegeven, uit hoofde van ongesteldheid van den onderwijzer, werd bij besluit van den 3den October 1870, no. 4 (Staatsblad no. 144) verklaard, dat geen schoolgeld wordt geheven over dagen, waarop buiten de gevallen, vermeld in de artikelen 8 en 19 van het reglement van orde, tucht en beheer, enz. (Staatsblad 1868, no. 82), de openbare lagere scholen gesloten blijven.

Overeenkomstig den wensch door vele plaatselijke schoolkommissiën geuit, werden, met toepassing van het 2de lid van art. 8 van het pas aangehaalde reglement, de leeruren gewijzigd voor de openbare lagere scholen te *Serang*, *Meester-Cornelis*, *Poerwakarta*, *Salatiga*, *Soerakarta*, *Wonosollo*, *Toeban* en *Pasoeroean*, zoodat in stede van des voormiddags van half 8 tot 11 en des namiddags van 2 tot 4 uur, op die plaatsen thans school gehouden wordt des morgens van 7 tot 9 en van half 10 tot 1 uur.

Ook thans waren de groote afstand, waarop de woningen van vele leerlingen van de school verwijderd zijn, en ook de groote hitte en de veelvuldige regen, gedurende sommige tijden van het jaar, de redenen welke die wijziging noodzakelijk maakten.

Een verzoek gedaan aan de bevoegde kerkelijke autoriteiten om het daarheen te leiden, dat het godsdienst-onderwijs buiten de gewone schooluren worde gegeven, had ten gevolge, dat

met uitzondering van ééne plaats, waar de predikanten bezwaar maakten het uur hunner godsdienstige lessen te wijzigen, hieromtrent geene moeijelijkheden werden ondervonden.

Vergunning om zonder geldelijke belooning onderwijs te geven (art. 6, lett. *c* van Staatsblad 1868, no. 81) is éénmaal verleend ten aanzien eener inrigting van liefdadigheid te *Meester-Cornelis*, waarvan de middelen niet toereikend waren tot bezoldiging van een onderwijzer. Deze vergunning is tijdelijk verleend en onder voorwaarde, dat alleen de internes van het gesticht aan het onderwijs mogen deel nemen, vermits ter plaatse eene openbare lagere school aanwezig is.

§ II. Toezigt op het lager onderwijs.

Het personeel der Inspecteurs onderging geene mutatie.

Alle scholen werden tweemaal door hen bezocht, met uitzondering van die te *Serang*, *Bandong*, *Poerwakarta*, *Tenger-Agong*, *Cheribon*, *Pontianak*, *Benkoelen*, *Padang-Pandjang*, *Fort de Kock*, *Pekalongan*, *Tegal*, *Banjoemas*, *Tjilatjap*, *Poerbolingo*, *Magelang*, *Poerworedjo*, *Wonosobo*, *Djokdjokarta*, *Koepang* en te *Bima*, welke wegens gebrek aan tijd slechts éénmaal konden geinspecteerd worden.

De groote afstanden, het verpligt langdurig oponthoud, wegens gebrekkige communicatie, op eenige plaatsen; het bijwonen der rangexamens zijn zoovele redenen, die het den Inspecteurs ondoenlijk maken al de scholen in de respectieve

afdeelingen tweemaal 's jaars te bezoeken. Door den Directeur, belast met de zaken van het onderwijs zijn mitsdien voorstellen gedaan, om het verpligt schoolbezoek tot éénmaal 's jaars te beperken, opdat de Inspecteurs in de gelegenheid zouden zijn scholen, voor welke dit noodig wordt geacht, meermalen te kunnen bezoeken (*).

Door de Inspecteurs werd voortgegaan na elke inspectie een gedetailleerd rapport, omtrent den toestand der door hen bezochte scholen in te dienen aan den Directeur, belast met de zaken van het onderwijs.

De mondeling gemaakte opmerkingen werden zonder uitzondering met welwillendheid door de onderwijzers ontvangen, maar niet altijd even naauwgezet ter harte genomen.

Door den Inspecteur in de 3de afdeeling werden, ter bevordering van eene geleidelijke verbetering en eene juiste opvolging van de, met de onderwijzers besproken wijzigingen en verbeteringen in hun onderwijs aan dezen, meestal door tusschenkomst der plaatselijke schoolkommissie, schriftelijke nota's van bemerkingen ter hand gesteld.

Onder de leden der plaatselijke schoolkommissien hadden op verzoek en wegens overplaatsing en overlijden vele mutatiën plaats.

Vele schoolkommissien toonden belangstelling in het onderwijs en hielden maandelijksche bijeenkomsten, om de belangen van het onderwijs te bespreken, naar aanleiding van het door den kommissaris der maand uitgebragt schriftelijk of mondeling rapport.

(*) Deze voorstellen zijn sedert ingewilligd. Zie Staatsblad 1871, no. 224.

Waar die maandelijksche bijeenkomsten niet plaats vonden, was ook het plaatselijk schooltoezigt gewoonlijk van weinig beteekenis.

Aan het voorschrift van art. 42 van het Reglement, om ten minste eenmaal in de twee maanden de scholen te bezoeken, werd door de schoolkommissiën in den regel gebrekkig voldaan.

Eene conferentie van de Inspecteurs onderling en van dezen met den Directeur, ter bespreking van de belangen van het onderwijs, welke in December zou worden gehouden, moest, wegens de moeijelijke gemeenschap met de *Samarangsche* reede gedurende den regenmoesson worden uitgesteld.

§ III. Acten van bekwaamheid tot het geven van onderwijs.

In 1870 werd de gelegenheid tot het afleggen van examens ter verkrijging van acten van bekwaamheid tot het geven van lager onderwijs, door den Directeur, belast met de zaken van het onderwijs twee malen opengesteld te *Batavia, Samarang, Soerabaija, Soerakarta* of *Djokdjokarta, Padang, Makassar, Amboina* en *Padang.*

De volgende tabel La. A wijst voor elke plaats het getal toegelatenen en afgewezenen aan.

La. A.

SOORT DER ACTEN VAN BEKWAAMHEID.	Batavia.		Samarang.		Soerabaija.		Soerakarta.		Djokdjokarta.		Padang.		Makasser.		Amboina.		TOTAAL.	
	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.	Toegelaten.	Afgewezen.
I. Hoofdonderwijzers	»	6	1	»	»	1	3	1	»	»	»	1	»	»	»	1	4	10
II. Hoofdonderwijzeressen	»	1	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	1	3
III. Hulponderwijzers	1	»	2	5	»	2	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	7
IV. Hulponderwijzeressen	4	»	»	3	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	4	4
V. Huisonderwijzers. Een of meer vakken van het gewoon lager onderwijs	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
VI. Huisonderwijzeressen. Een of meer vakken van het gewoon lager onderwijs	»	»	»	»	3	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	2
VII. Onderwijzer in de Fransche taal	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2
Hoogduitsche taal	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Engelsche taal	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Wiskunde	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»
Landbouwkunde	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Gymnastiek	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
VIII. Onderwijzeres in de Fransche taal	4	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	4	1
Hoogduitsche taal	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»
Engelsche taal	2	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	3	1
het teekenen	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Handwerken voor meisjes	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Gymnastiek	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»

Totaal in 1870 .	13	9	5	9	5	8	4	2	»	»	»	1	»	1	»	1	27	31
» » 1869 .																	44	23
Vermeerdering . .																	»	8
Vermindering . .																	17	»

Hieruit blijkt, dat in 1870 aan 27 personen de verzochte acte werd verleend, tegen 44 in 1869, terwijl 31 personen werden afgewezen tegen 23 in het vorige jaar.

Het getal der met goed gevolg geëxamineerden bedroeg derhalve 17 minder, dat der niet geslaagden 8 meer dan in 1869.

De ongunstige uitslag van de examens voor eene acte van bekwaamheid als hoofdonderwijzer was meestal te wijten aan gebrek aan leiding in de studie, in enkele gevallen aan geheel onvoldoende voorbereiding.

Volgens een der Inspecteurs valt het zeer te betwijfelen of zulke candidaten, indien zij, buiten de plaats waar het examen werd afgenomen woonachtig, bij niet slagen de onkosten der reis hadden moeten dragen, zich wel aan het examen zouden gewaagd hebben.

Overigens is het gevoelen vrij algemeen, dat de hoofd-onderwijzers-examens te *Batavia* zwaarder worden opgevat dan op sommige andere plaatsen.

Onder de candidaten voor het examen als hulponderwijzer waren er eenige, die nog nimmer eenig onderwijs hadden gegeven en geheel en al onbekend waren met de eerste beginselen van opvoeding en onderwijs.

Bij vele candidaten ontbrak genoegzame kennis van de zinsontleding en de spelregels der Nederlandsche taal; ook de kennis van de beginselen der vormleer en eene zuivere behandeling van het practisch rekenen lieten veel te wenschen over.

Vooral het laatste vak scheen bezwaar op te leveren, daar

de candidaten veelal het bewijs leverden, dat zij meer hadden getracht naar verrijking van het geheugen dan naar een helder begrip van het geleerde.

Eenige candidaten voor de acte van hulponderwijzeres gaven blijken van wel ontwikkeld te zijn. Hare kennis van rekenkunde en vormleer was over het algemeen het geringst. Het gunstigst onderscheidden zij zich door de mondelinge en schriftelijke uitdrukking der gedachten, alsmede door hare kennis van geschiedenis en aardrijkskunde.

De uitspraak van het Fransch en Engelsch was meestal goed.

De examens werden ten overstaan der betrokken plaatselijke schoolkommissiën door deskundigen afgenomen en allen bijgewoond door den betrokken Inspecteur.

§ IV. Getal en aard der scholen.

In de volgende tabel wordt het getal scholen op het einde van het jaar 1870 aangewezen, in vergelijk met het aantal onder ultimo 1869.

GETAL EN AARD *der scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December.*

GEWESTEN.	*Openbare scholen.*			*Gesubsidieerde bijzondere scholen.*			*Niet gesubsidieerde bijzondere scholen.*			TOTAAL.		
	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreide onderwijs.	Totaal.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreide onderwijs.	Totaal.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreide onderwijs.	Totaal.	Gewoon lager onderwijs.	Meer uitgebreide onderwijs.	Totaal.
Bantam	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Batavia	7	»	7	»	»	»	5	10	15	12	10	22
Krawang	1	»	1	»	»	»	1	»	1	2	»	2
Preanger-Regentschappen	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Cheribon	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Tagal	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Pekalongan	1	»	1	»	»	»	»	1	1	1	1	2
Samarang	5	»	5	»	»	»	4	7	11	9	7	16
Japara	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Rembang	2	»	2	»	»	»	1	2	3	3	2	5
Soerabaija	7	»	7	»	»	»	»	7	7	7	7	14
Pasoeroean	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Probolingo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Bezoeki	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banjoewangi	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1

Kadoe	1	»	1	»	»	»	»	1	1	1	1	2
Djokdjokarta	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Soerakarta	2	»	2	»	»	»	»	1	1	2	1	3
Madioen	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Kediri	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Madura	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Sumatra's Westkust	4	»	4	»	»	»	»	1	1	4	1	5
Benkoelen	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Palembang	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Banka	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Rioauw	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Wester-afdeeling van Borneo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Zuid- en Ooster-afdeeling van Borneo	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Celebes en onderhoorigheden	4	»	4	»	»	»	1	»	1	5	»	5
Menado	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Amboina	2	»	2	»	»	»	»	»	»	2	»	2
Ternate	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
Timor	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1
TOTAAL	68	»	68	»	»	»	12	32	44	80	32	112
In 1869	68	»	68	»	»	»	13	37	50	81	37	118
Vermeerdering	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
Vermindering	»	»	»	»	»	»	1	5	6	1	5	6

Uit dezen staat blijkt, dat het getal openbare scholen voor gewoon lager onderwijs geen verandering heeft ondergaan.

Aan de openbare 1ste lagere scholen werd sedert 1 Januarij 1870 ook de Fransche taal onderwezen, waardoor zij in zoover tot de scholen voor meer uitgebreid lager onderwijs behooren.

Al de andere daar onderwezen vakken behooren echter tot het gewoon lager onderwijs, waarom deze scholen hare plaats in de rubriek »lager onderwijs" hebben behouden.

Het totaal cijfer der bijzondere lagere scholen bedroeg op het einde van het verslagjaar 112 tegen 118 in 1869 en verminderde dus met 6, om de volgende redenen:

In de 1ste afdeeling werd de bijzondere meisjesschool van Mevrouw *Goossens*, wegens vertrek van *Cheribon* naar *Bandong*, opgeheven.

In de 2de afdeeling hielden op te bestaan de bijzondere gemengde school te *Samarang* van den heer *Retel*, wegens overlijden, en die van den heer *Aukes* te *Soerakarta* en van Mevrouw *Sesseler* te *Pekalongan*, wegens vertrek.

Daarentegen werd door den heer *Aukes* te *Samarang* eene bijzondere kost- en dagschool geopend, terwijl mevrouw de wed. *van Zee* voor eigene rekening maar onder de leiding van een' hoofdonderwijzer aldaar eene middagschool oprigtte.

Te *Rembang* werd eene bijzondere school opgerigt door de hoofdonderwijzeres *C. Abbink* en te *Pekalongan* door de hoofdonderwijzeres *J. M. van Geuns*.

De bijzondere gymnastiekschool van den heer *Valk* te *Samarang* werd, wegens vertrek, opgeheven, terwijl aldaar eene gelijke inrigting door den heer *C. Lang* werd geopend.

In de 3de afdeeling waren mevrouw *M. C. Spönhoff*, geb. *van der Eb*, te *Probolingo*, en mejufvrouw *C. A. van der Noorda*, te *Makassar*, verpligt hare inrigtingen wegens vertrek te sluiten. Door het overlijden van mevrouw de wed. *A. S. Philips*, geb. *van Loon*, werd hare school met die van mevrouw *H. S. W. Gersom* aldaar vereenigd.

De inrigting van de afdeeling *Samarang* van de Maatschappij tot nut van 't algemeen en die van een particulier, beide te *Samarang*, alsmede de herhalingschool te *Bandjermasin* zijn voor 1870 op dezen staat niet weder opgenomen, omdat de onderwijzers aan die inrigtingen niet tot de gewone lagere onderwijzers behooren, en de leerlingen dezelfde zijn als aan de lagere scholen, of niet meer tot de eigenlijke schooljeugd kunnen gerekend worden.

De leerlingen van de Gouvernements teekenscholen te *Batavia* en te *Samarang* behooren tot dezelfde categorie, waarom ook deze op den staat niet zijn opgenomen.

De werkelijke vermindering van het totaalcijfer der lagere scholen gedurende 1870 wordt derhalve tot 3 gereduceerd.

Van Regeringswege gesubsidieerde scholen bestaan niet. Alleen zou hiertoe de school te *Bima* kunnen gebragt worden, doordien de onderwijzer eene maandelijksche toelage van *f*. 30.— geniet. Daar deze persoon de school echter niet voor eigene rekening houdt, maar al de uitgaven ten laste van 's lands kas geschieden, verliest zij het eigenlijk karakter van eene gesubsidieerde school en kan haar op den staat moeijelijk eene juiste plaats worden aangewezen.

Ten gevolge van een plaatselijk onderzoek van den Inspecteur in de 3de afdeeling is een voorstel in overweging om die inrigting door eene openbare lagere school te vervangen.

Bij de besluiten van 20 Februarij en 13 Julij 1870, nos. 14 en 5, werd de oprigting van scholen te *Sitoebondo (Bezoeki)* en te *Telok-Betong (Lampongsche districten)* toegestaan.

Wegens gebrek aan beschikbaar onderwijzers-personeel, konden die scholen echter nog niet worden geopend (*).

§ V. Omvang en toestand van het lager onderwijs.

Ook gedurende het jaar 1870 konden nog niet op alle scholen al de vakken van het gewoon lager onderwijs onderwezen worden, hoofdzakelijk wegens de mindere ontwikkeling of den jeugdigen leeftijd der leerlingen. Op enkele scholen moest het beperkt blijven tot lezen, schrijven, rekenen en de beginselen der Nederlandsche taal.

Daar bij het onderwijs meer en meer de ontwikkelende leergang wordt gevolgd, wordt hierin verbetering verwacht.

In het begin des jaars werd een aanvang gemaakt met het onderwijs in de beginselen der Fransche taal op de openbare 1ste lagere scholen.

Op de bijzondere lagere scholen werd, behalve in de vakken van het gewoon lager onderwijs, ook onderwijs gegeven in de beginselen van de kennis der levende talen, de wiskunde en het teekenen, terwijl op de meisjesscholen tevens de vrouwelijke handwerken werden onderwezen.

Met het aan sommige openbare lagere scholen te *Batavia* en te

---

(*) De school te *Telok-Betong* werd in Maart 1871 geopend.

Samarang buiten de gewone schooluren gegeven onderwijs in het teekenen werd op den bestaanden voet voortgegaan.

Te *Samarang* werd onderwijs in de gymnastiek gegeven in eene tot dat doel opgerigte school van de Maatschappij tot nut van 't algemeen (afdeeling *Samarang)*, alsmede in eene particuliere inrigting voor volwassenen.

Eene gebrekkige huiselijke opvoeding, schoolverzuim en de vele mutatiën bleven voor vele kinderen een nadeeligen invloed op het onderwijs uitoefenen.

Daarbij leed het onderwijs op vele scholen door ziekte van verscheidene onderwijzers en eene niet te vermijden sterke wisseling onder het onderwijzend personeel, terwijl bovendien niet alle scholen van een genoegzaam aantal onderwijzers konden voorzien worden.

Deze omstandigheden waren zoovele belemmeringen, dat het onderwijs niet altijd de gewenschte vruchten konde dragen.

Er waren dan ook slechts weinige scholen, waar al de vakken van het gewoon lager onderwijs met goed gevolg werden onderwezen.

Veelal ontbrak nog de grondslag van degelijk onderwijs: » voldoende kennis bij de leerlingen van de Nederlandsche taal".

Het meerendeel der kinderen komt ter school, het Hollandsch zoo weinig sprekende en verstaande, en daarbij zoo weinig intellectueel ontwikkeld, dat de onderwijzer verpligt is die kinderen eerst te leeren opmerken, spreken en het gesprokene te verstaan.

Nog niet alle onderwijzers waren tot het besef gekomen, dat hun onderwijs daarvan moest uitgaan; velen toonden zich niet te kunnen verplaatsen in den eigenaardigen toestand van de meeste Indische kinderen. Van daar dat zij bij de behandeling van de verschillende vakken van het lager onderwijs dikwijls stuitten op onoverkomelijke zwarigheden en ten slotte niet altijd die vruchten van hunnen arbeid zagen, die zij verwachtten.

Door een der Inspecteurs, die op dit voor het onderwijs belangrijk punt speciaal de aandacht heeft gevestigd, wordt daaromtrent het volgende opgemerkt.

» Zij, die de zaak beter inzagen, kozen niet altijd het beste middel ter verbetering. Zij bezigden tot uitgangspunt voor de spreek- en verstandsoefeningen de platen van *Brugsma* of van *Lummel*, of wel de leesboekjes, in plaats van aan te vangen met de beschouwing van de voorwerpen zelven en den kinderen in eenvoudige, duidelijke en volledige zinnen te doen zeggen, wat aan die voorwerpen is op te merken, wat er mede kan worden gedaan.

» De beschouwing van platen zal, na de beschouwing der voorwerpen een geleidelijken overgang aanbieden tot meer afgetrokken onderwijs, steunende alleen op het geschreven of gesproken woord".

» Wanneer de kinderen daarbij van den aanvang af gewend worden om te denken bij hetgeen zij lezen„en bij het spreken hunne gedachten in het Nederlandsch en in volledige volzinnen uit te drukken, dan zal de kennis der Nederlandsche taal zich ook meer en meer een weg banen in de huisgezinnen van de mindere klassen der Europeesch-Indische

bevolking. Hierbij zal men echter, wegens de gedurige opname van zuiver inlandsche elementen, steeds met groote moeijelijkheden te kampen hebben, waarom onvermoeide volharding noodzakelijk is, om het doel steeds nader te komen."

In weerwil van deze belemmeringen was er, volgens de mededeelingen der Inspecteurs, door verbetering der leerwijzen in de belangrijkste vakken, op bijna alle scholen vooruitgang te bespeuren.

Bij het onderwijs wordt de machinale weg meer en meer verlaten voor gezondere begrippen en ruimere opvatting van het doel van het onderwijs, namelijk meerdere ontwikkeling en betere zedelijke en verstandelijke vorming der leerlingen.

Omtrent den toestand van het onderwijs der verschillende leervakken kan het volgende worden aangeteekend.

De resultaten van het onderwijs in het lezen waren gunstiger, hoewel toon, uitspraak en een juist begrip van het gelezene dikwijls nog veel te wenschen overlieten.

Op de meeste scholen schreven de leerlingen goed, op sommige zelfs fraai. Slechts zelden behoefde tot meerdere zorg voor dit onderwijs aangespoord te worden.

Bij het onderwijs in het rekenen was vooruitgang merkbaar. Van eene beredeneerde oplossing der vraagstukken werd meer en meer werk gemaakt.

Op de meeste scholen breidde zich dat onderwijs niet verder uit dan tot en met de behandeling der breuken, en het berekenen van oppervlakte en inhoud. Op enkele scholen

werden de voorstellen uit de 1ste verzameling van *Boeser* door de leerlingen der hoogste klasse met juistheid opgelost.

Aan het rekenen uit het hoofd werd meer tijd besteed.

Op de bijzondere scholen was het rekenonderwijs, behoudens enkele uitzonderingen, minder goed dan aan de openbare.

Van de vormleer werd meer werk gemaakt dan vroeger, ook op eenige bijzondere scholen.

In de laagste klasse bepaalde zich het onderwijs in dit leervak tot het beschouwen van het schoolvertrek en den cubus, terwijl eenig denkbeeld van kantlijn en hoek wordt gegeven.

In de middelste en de hoogste klasse gaf het beschouwen van de prisma's, de piramiden, den kegel en den cylinder aanleiding om het denkvermogen der leerlingen te oefenen.

Somtijds werd dit onderwijs echter te hoog opgevoerd.

Het zamenstellen van figuren naar bepaalde gegevens vond niet genoeg plaats en over het begrip van lijn, vlak, hoek en punt stapte men dikwijls nog te vlugtig heen.

Het onderwijs in de Nederlandsche taal ondervond nog de grootste moeijelijkheid en gaf, ook wegens de boven reeds medegedeelde bezwaren, nog niet die resultaten, welke men, ook ter wille van het onderwijs in de andere leervakken, noodwendig moest trachten te verkrijgen.

Op de openbare scholen was men meer en meer teruggekomen van het machinale verbuigen en vervoegen en het gedachteloos van buiten leeren van taalregels, maar op vele bijzondere scholen maakte zulks nog een voornaam deel van het taalonderwijs uit.

Het taal- en redekundig ontleden werd door sommige onderwijzers beter behandeld, en op de meeste scholen werd, behalve aan het zamenstellen van volzinnen en opstellen, veel zorg besteed aan oefeningen om het gelezene door de leerlingen met eigene woorden te doen teruggeven.

Bij het onderwijs in de aardrijkskunde ging men meer uit van de plaats van inwoning, en maakte men den leerling opmerkzaam op den vorm van het land en op zijne bewoners en voortbrengselen.

Op de meeste scholen waren de leerlingen der hoogste klasse bekend met *Nederlandsch-Indië* en *Nederland*, terwijl het onderwijs op enkele scholen was uitgebreid tot *Europa* en de andere werelddeelen.

Het beoefenen der wiskundige aardrijksbeschrijving met behulp van aardglobes heeft nog niet veel resultaten gegeven. Er wordt te veel van buiten geleerd, te weinig begrepen. Alleen op enkele scholen hadden de leerlingen der hoogste klasse een vrij goed begrip van den onderlingen stand van zon, aarde en maan.

Het onderwijs in de geschiedenis bleef nog zeer beperkt. De overige leervakken vereischen te veel tijd om vooralsnog op eene meer degelijke behandeling van de geschiedenis te mogen aandringen.

Het onderwijs in de kennis der natuur begint eenige meerdere uitgebreidheid te verkrijgen. Vooral in de hoogste klasse, zoowel van eenige openbare als van sommige bijzondere scholen, wordt van dit leervak, hetwelk met lust wordt beoefend, veel begrepen.

Het onderwijs in den zang is op vele scholen vrij goed: met de practische oefeningen in het zingen gaat eenig onderwijs in de theorie gepaard.

In de beginselen der Fransche taal op de 1ste openbare lagere scholen werden vrij goede vorderingen gemaakt.

Op de bijzondere scholen nam het onderwijs in de levende talen wel eens te veel tijd in ten koste van de andere leervakken. Over het algemeen werd beter op eene goede uitspraak gelet. Het onderwijs strekte hoofdzakelijk tot het aanbrengen van taalkennis. Daar de leerlingen de school te vroeg verlaten, kon aan de letterkunde weinig worden gedacht.

Het onderwijs in de gymnastiek vond aan de twee daarvoor te *Samarang* bestaande inrigtingen nog te weinig medewerking om goede resultaten te kunnen geven.

Op enkele scholen werd het buiten de gewone leeruren gegeven.

De uitkomsten van het onderwijs in het teekenen waren over het algemeen bevredigend. De vorderingen van eenige leerlingen mogen zelfs uitstekend genoemd worden.

Volgens het oordeel van deskundigen waren in de handwerken voor meisjes vrij goede vorderingen gemaakt.

§ VI. Onderwijzend personeel.

De volgende staat wijst het onderwijzend personeel aan, hetwelk onder ultimo December 1870 bij de lagere scholen werkzaam was, in vergelijk met dat op ultimo 1869 aanwezig.

La. C.

ONDERWIJZEND PERSONEEL bij de lagere scholen in Nederlandsch-Indië onder ultimo December 1870.

GEWESTEN.	Bij de openbare lagere scholen (aantal).			Bij de niet gesubsidieerde bijzondere scholen (aantal).						Bij alle lagere scholen te zamen (aantal).						Aanmerkingen.
	Hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzers.	Hulponderwijzers.	Kweekelingen (mannen).	Hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen.	Hulponderwijzeressen.	Kweekelingen (vrouwen).	
Bantam	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Batavia	7	15	1	5	8	1	8	18	6	12	25	2	8	18	6	
Preanger-Regentschappen	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	
Krawang	1	»	»	1	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	
Cheribon	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Tagal	1	2	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»	
Pekalongan	1	2	»	»	»	»	1	»	»	1	2	»	1	»	»	
Samarang	5	9	4	7	5	2	4	5	6	12	14	6	4	5	6	
Japara	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	
Rembang	2	»	»	»	»	»	3	»	»	2	»	»	3	»	»	
Soerabaija	7	10	»	2	1	1	5	5	5	9	11	1	5	5	5	
Pasoeroean	2	4	1	»	»	»	1	»	»	2	4	1	1	»	»	
Probolingo	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Bezoeki	1	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	»	»	
Banjoewangi	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Kediri	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Madioen	2	1	»	»	»	»	»	»	»	2	1	»	»	»	»	
Soerakarta	2	3	1	»	»	»	1	1	1	2	3	1	1	1	1	
Djokdjokarta	2	4	1	»	»	»	1	1	»	2	4	1	1	1	»	
Kadoe	1	»	»	1	1	»	»	»	»	2	1	»	»	»	»	
Bagelen	2	2	»	»	»	»	»	»	»	2	2	»	»	»	»	
Banjoemas	3	»	»	»	»	»	»	»	»	3	»	»	»	»	»	
Madura	2	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	
Sumatra's Westkust	4	4	3	»	»	»	1	»	»	3	4	3	1	»	»	
Benkoelen	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Palembang	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Banka	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Riouw	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Wester-afdeeling van Borneo	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
Zuid- en Ooster-afdeeling van Borneo	1	1	1	»	»	»	»	»	»	1	1	1	»	»	»	
Celebes en onderhoorigheden	4	4	»	1	»	»	»	»	»	5	4	»	»	»	»	
Menado	1	2	»	»	»	»	»	»	»	1	2	»	»	»	»	
Ternate	1	1	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	»	
Amboina	2	4	2	»	»	»	»	»	»	2	4	2	»	»	»	
Timor	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	
TOTAAL	68	71	16	17	15	4	25	28	16	85	86	20	25	28	16	
In 1869	68	64	11	16	10	8	29	23	16	84	74	19	29	25	16	
Vermeerdering	»	7	5	1	5	»	»	5	»	1	12	1	»	3	»	
Vermindering	»	»	»	»	»	4	4	»	»	»	»	»	4	»	»	

Uit dezen staat blijkt, dat onder ultimo December 1870 aan de openbare lagere scholen geplaatst waren 68 hoofdonderwijzers, 71 hulponderwijzers en 16 mannelijke kweekelingen.

Op hetzelfde tijdstip waren aan de bijzondere lagere scholen werkzaam 17 hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzers, 15 hulponderwijzers, 4 mannelijke kweekelingen, 25 hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen, 28 hulponderwijzeressen en 16 vrouwelijke kweekelingen.

In het geheel waren bij het lager onderwijs werkzaam 85 hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzers, 86 hulponderwijzers, 20 mannelijke kweekelingen, 25 hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen, 28 hulponderwijzeressen en 16 vrouwelijke kweekelingen.

Bij het openbaar onderwijs onderging het getal hoofdonderwijzers in actieve dienst geene verandering. Dat der hulponderwijzers verminderde met 7, terwijl het cijfer der kweekelingen met 5 werd verhoogd.

De 8 hulponderwijzers, die onder ultimo December 1869 nog als waarnemend hoofdonderwijzer werkzaam waren, werden in 1870 allen teruggeplaatst in hunnen vorigen rang of op verzoek eervol uit 's lands dienst ontslagen, zoodat alle scholen sedert onder de leiding van een' hoofdonderwijzer staan.

Bij het bijzonder onderwijs vermeerderde het getal hoofdonderwijzers met 1, het getal hulponderwijzers met 5, terwijl het cijfer der mannelijke kweekelingen eene vermindering van 4 aanwijst. Het getal hoofd- of waarnemende hoofdonderwijzeressen verminderde met 4; daarentegen nam dat der hulponderwijzeressen met 5 toe.

Het geheele getal Gouvernements onderwijzers — actief dienende, met verlof afwezig of op wachtgeld gesteld — vermeerderde met 11: tegen 150 in 1869 waren er 161 in 1870, als:

onderwijzers der 1ste klasse 15.
idem » 2de » 75.
idem » 3de » 71.

Van 16 onderwijzers, die in dienst traden, werden er 7 met den rang van hoofdonderwijzer en 1 met dien van hulponderwijzer uit *Nederland* herwaarts gezonden ter beschikking van de Indische Regering.

Van de in dienst zijnde onderwijzers kwam er 1 te overlijden, 1 werd op verzoek eervol ontslagen, 1 eervol ontslagen, 1 ontslagen, terwijl er 1 in eene andere betrekking overging.

Van de kweekelingen werd er 1 benoemd tot hulponderwijzer, werden er 4 op verzoek eervol ontslagen, en 1 ontslagen, terwijl 11 personen als kweekeling in dienst traden.

Het getal kweekelingen had dus onder ultimo December eene vermeerdering ondergaan van 5 personen.

Bij den staat der veranderingen onder het onderwijzend personeel der openbare lagere scholen gedurende het jaar 1870 (zie bijlage D) worden al de mutatien nominatief opgegeven, terwijl de nominatieve staat van de op ultimo December 1870 in dienst zijnde Inspecteurs, onderwijzers en kweekelingen (zie bijlage E) den juisten stand van zaken op dien datum aantoont.

Bijlage D.

STAAT DER VERANDERINGEN *onder het onderwijzend personeel der openbare lagere scholen gedurende het jaar* 1870.

A. Onderwijzers.

OVERLEDEN.

C. L. PLASBERG, laatstelijk onderwijzer aan de 3de school te *Soerabaija*.

OP VERZOEK EERVOL ONTSLAGEN.

H. VAN DER WULP, laatstelijk waarnemend hoofdonderwijzer aan de school te *Tjilatjap*.

EERVOL ONTSLAGEN.

A. J. L. LEMPE, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de school te *Bandong*.

ONTSLAGEN.

C. C. BIERHUIJS, laatstelijk 3de hulponderwijzer aan de 1ste school te *Batavia*.

OP WACHTGELD GESTELD.

J. O. BOULET, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de 1ste school te *Padang*.

OVERGEGAAN IN ANDERE BETREKKINGEN.

P. INKLAAR, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de 2de school te *Padang*.

IN DIENST GETREDEN.

N. POL, leeraar aan het Gymnasium *Willem III*.

W. D'ANCONA, onderwijzer ter beschikking der Ind. Regering.
J. VALK, » » » » » »
W. F. DEN BROEDER, » » » » » »
L. HOVENKAMP, » » » » » »
K. G. VAN WIJNEN, » » » » » »
J. H. J. LAATS, » » » » » »
J. J. J. CORNELISSE, particulier onderwijzer.
D. A. P. KOK, idem idem.
L. P. C. ROSKOTT, ontslagen 3de hulponderwijzer aan de 3de school te *Batavia*.
G. J. VAN ESSEL, klerk op het residentie-kantoor te *Samarang*.
W. TINGE, particulier onderwijzer.
D. HARTING PZN., idem.
M. P. L. G. HANSEN, kweekeling aan de school te *Madioen*.
J. ZEVEN, onderwijzer ter beschikking der Ind. Regering.
P. SCHIPPERS, » » » » » »

MET VERLOF NAAR NEDERLAND VERTROKKEN.

W. BEEREKAMP, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de school te *Amboina*.
J. E. VAN DER WIJK, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de school te *Poerworedjo*.
H. C. A. CORNELIUS, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de school te *Neira*.
H. PLANTEMA, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de 1de school te *Batavia*.
N. LASEUR, laatstelijk hoofdonderwijzer aan de school te *Benkoelen*.
G. VAN MILL, laatstelijk 1ste hulponderwijzer aan de school te *Buitenzorg*.

H. VANGER, laatstelijk 2de hulponderwijzer aan de 1ste school te *Batavia*.

A. E. SCHREUDERS, onderwijzer op wachtgeld.

M. TEN CATE, laatstelijk 2de hulponderwijzer aan de 4de school te *Batavia*

H. C. DENGERINCK, laatstelijk 3de hulponderwijzer aan de 3de school te *Batavia*.

L. B. H. VAN NECK, laatstelijk 4de hulponderwijzer aan de 2de school te *Batavia*.

AANGESTELD NA TERUGKEER VAN VERLOF.

H. SCHOEMAKER, tot hoofdonderwijzer aan de school te *Bonthain*.

M. J. J. OP DE LAEIJ, tot 3den hulponderwijzer aan de 2de school te *Batavia*.

F. J. C. KLAAR, tot hulponderwijzer aan de 1ste school te *Padang*.

A. M. LECLUSE, tot 2den hulponderwijzer aan de school te *Soerabaija*.

W. C. BRANS, tot 2den hulponderwijzer aan de 2de school te *Soerakarta*.

L VREE, tot hulponderwijzer aan de 1ste school te *Djokdjokarta*.

J. H. BAKKER, tot hulponderwijzer aan de school te *Meester-Cornelis*.

J. VAN EK, tot 2den hulponderwijzer aan de 2de school te *Soerakarta*.

B. Kweekelingen.

IN DIENST GETREDEN.

H. J. VERLEIJE, J. F. VAN DER ZON BROUWER, H. F. WAGELMANS, J. E. GRIEVE, R. A. H. THIERBACH, W.

SOSELISA, C. VAN HAASTERT, V. L. COURANT, C. N. EMAN, C. E. DOEVE, G. E. A. F. RUDOLPH.

BENOEMD TOT HULPONDERWIJZER.

M. P. L. G. HANSEN, kweekeling aan de school te *Madioen*.

INGETROKKEN.

Op verzoek, de benoeming van V. L. COURANT, tot kweekeling aan de school te *Banjoemas*.

OP VERZOEK EERVOL ONTSLAGEN.

E. VAN DER KAMP, laatstelijk kweekeling aan de school te *Menado*.

F. A. LUBECK, laatstelijk kweekeling aan de school te *Pasoeroean*.

J. F. VAN DER ZON BROUWER, laatstelijk kweekeling aan de school te *Koepang*.

ONTSLAGEN.

J. F. M. INEN, laatstelijk kweekeling aan de school te *Bezoeki*.

Bijlage E.

NOMINATIEVE STAAT *van de op ultimo December* 1870 *in dienst zijnde Inspecteurs, Onderwijzers en Kweekelingen.*

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
		Inspecteurs.	
1	*J. Kunst.*	Inspecteur in de 1ste afdeeling.	7 Julij 1868
2	*W. Relyers.*	» » » 2de »	21 Aug. 1868
3	*J. M. Roskopf.*	» » » 3de »	idem.
		Onderwijzers 1ste klasse.	
1	*B. Andeweg.*	Hoofdonderw. 1e school Batavia.	26 Aug. 1868
2	*R. S. Veenstra.*	» 3e » Idem.	idem.
3	*P. R. Marcks.*	» 2e » Samarang.	idem.
4	*A. G. van Velthuijsen.*	» 1e » Soerabaija.	idem.
5	*C. F. Sloot.*	» 2e » Batavia.	idem.
6	*J. O. Boulet.*	Op wachtgeld.	
7	*J. Schoonderbeek.*	Hoofdonderw. 3e school Soerabaija.	idem.
8	*W. Meijer.*	» 3e » Samarang.	idem.
9	*J. L. Bloemhard.*	» 1e » Soerakarta	idem.
10	*W. Beerekamp.*	Met verlof in Nederland.	
11	*A. de Bruijn Mzn.*	Hoofdonderw. 2e school Soerabaija.	4 Okt. 1868
12	*J. J. de Weijer.*	Met verlof in Nederland.	
13	*J. A. Immink.*	Hoofdonderw. 1e school Padang.	17 Julij 1869
14	*J. A. P. de Visser.*	» 1e » Samarang.	idem.
15	*J. C. Tamson.*	» » Amboina.	12 Okt. 1870
		Onderwijzers 2de klasse.	
1	*L. van den Bor Sr.*	Hoofdonderw. school Magelang.	31 Aug. 1868
2	*O. E. Hansen.*	» » Cheribon.	18 Mei 1870
3	*H. Schoemaker.*	» » Bonthain.	5 Febr. 1870
4	*P. C. van Ghert.*	Met verlof in Nederland.	
5	*J. E. van der Wijk.*	Idem idem.	

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
6	*G. ter Marsch.*	Hoofdonderw. school Mr.-Cornelis.	23 Dec. 1869
7	*L. C. Polderman.*	» » Pasoeroean.	31 Aug. 1868
8	*H. C. A. Cornelius.*	Met verlof in Nederland.	
9	*D. S. de Jong.*	Hoofdonderw. school Poerworedjo.	2 Nov. 1870
10	*J. A. Vermeulen.*	Met verlof in Nederland.	
11	*J. van Hout.*	Hoofdonderw. school Benkoelen.	12 Okt. 1870
12	*H. F. Camauer.*	» 1e » Djokdjokarta.	31 Aug. 1868
13	*L. E. Boijer.*	Met verlof in Nederland.	
14	*H. Plantema.*	Idem idem.	
15	*N. Pol.*	Hoofdonderw. 2e school Padang.	12 Okt. 1870
16	*C. F. Julius.*	Met verlof in Nederland.	
17	*W. van der Lee.*	Hoofdonderw. 1e school Makasser.	4 Okt. 1868
18	*N. Laseur.*	Met verlof in Nederland.	
19	*F. L. H. Goossens.*	Hoofdonderw. school Bandong.	18 Mei 1870
20	*G. H. B. Hofman.*	» » Menado.	31 Aug. 1868
21	*H. P. Julsing.*	» » Serang.	14 Junij 1869
22	*J. A. Broos.*	» » Pekalongan.	12 Okt. 1870
23	*J. A. Bakhoven.*	» 5e » Batavia.	31 Aug. 1868
24	*A. F. Hillebrand.*	» » Malang.	idem.
25	*J. F. Winterberg.*	Met verlof in Nederland.	
26	*J. de Quant.*	Hoofdonderw. school Salatiga.	24 Junij 1869
27	*J. L. Lindenhovius.*	» » Neira.	29 Julij 1870
28	*G. du Pré.*	» » Ambarawa.	27 Sept. 1869
29	*H. Spönhoff.*	» » Grissee.	12 Okt. 1870
30	*J. W. van Leeuwen.*	» » Buitenzorg.	31 Aug. 1868
31	*H. Timmer.*	» » Sumanap.	idem.
32	*L. H. van Dingstee*	» » Poerwakarta.	13 April 1870
33	*H. L. Berckenhoff.*	» » Muntok.	31 Aug. 1868
34	*A. M. van Schaik.*	» » Tagal.	idem.
35	*W. H. Heijtman.*	» » Poerbolingo.	12 Okt. 1869
36	*D. Feikema.*	» 2e » Djokdjokarta.	31 Aug. 1868
37	*E. Asbeek Brusse.*	» » Palembang.	idem.
38	*W. A. G. Bakker.*	Met verlof in Nederland.	
39	*M. A. Terwen.*	Hoofdonderw. school Banjoemas.	24 Junij 1869
40	*R. Burg.*	» 5e » Soerabaija.	1 Mei 1869
41	*A. den Hamer.*	» » Pontianak.	18 Mei 1870
42	*J. A. Olt.*	» » Maros.	13 Mei 1869
43	*L. H. Kramer.*	» » Rembang.	22 Junij 1869

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
44	*J. L. Regenhardt.*	Hoofdonderw. school Fort de Kock.	25 Mei 1869
45	*R. Metelerkamp.*	» » Patti.	29 Julij 1870
46	*A. J. Gouka.*	» 1e » Batavia.	10 Sept. 1870
47	*H. R. A. Vechtman.*	» » Riouw.	5 Febr. 1870
48	*M. Valk Lzn.*	» » Probolingo.	15 Junij 1870
49	*M. J. Zuiderhoek.*	» » Tjilatjap.	17 Mei 1870
50	*N. Stark.*	» 1e » Soerabaija.	25 Julij 1869
51	*D. Westhoff.*	» » Bezoeki.	18 Mei 1870
52	*D. M. Kruseman.*	» » Toeban.	idem.
53	*F. B. Nunnink.*	» 2e » Soerakarta.	15 Aug. 1869
54	*G. Koldewijn.*	» 2e » Makasser.	idem.
55	*J. J. Fontein.*	» » Kediri.	idem.
56	*G. van der Kaaden.*	» » Bandjermasin.	27 Sept. 1869
57	*H. W. Beck.*	» » Ngawi.	12 Okt. 1869
58	*W. K. Enserinck.*	» » Madioen.	idem.
59	*P. van Elzen.*	» » Wonosobo.	idem.
60	*C. H. L. Croes.*	» » Padang-Pandjang.	13 Sept. 1870
61	*A. C. Tjebbes.*	» » Pamakassan.	30 Okt. 1869
62	*J. G. Theunissen.*	1e hulponderw. 1e sch. Soerabaija.	15 Dec. 1869
63	*A. J. Bieshaar.*	Hoofdonderw. school Koepang.	13 Sept. 1870
64	*J. H. Rodumer.*	» » Ternate.	27 Julij 1870
65	*F. J. van der Linden.*	» » Banjoewangi.	13 April 1870
66	*W. d'Ancona.*	1e hulponderw. 2e sch. Samarang.	17 Mei 1870
67	*J. Valk.*	Hoofdonderw. school Modjokerto.	2 Nov. 1870
68	*W. F. den Broeder.*	1e hulponderw. 3e sch. Soerabaija.	18 Mei 1870
69	*L. Hovenkamp.*	» » » Amboina.	idem.
70	*K. G. van Wijnen.*	» » 3e » Samarang.	27 Julij 1870
71	*J. H. J. Laats.*	» » 3e » Batavia.	29 Julij 1870
72	*J. J. J. Cornelisse.*	» » 1e » Idem.	10 Sept. 1870
73	*L. W. F. Schmidt.*	Hoofdonderw. school Japara.	6 Okt. 1870
74	*A. Bommel.*	1e hulponderw. 2e sch. Soerabaija.	12 Okt. 1870
75	*D. A. P. Kok.*	» » 2e » Batavia.	idem.
		Onderwijzers 3de klasse.	
1	*P. C. Mierop.*	Hulponderw. 1e school Samarang.	18 Okt. 1870
2	*H. J. Scheffer.*	1e hulponderw. » Pasoeroean.	15 Nov. 1870

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
3	*H. L. le Bruijn.*	Met verlof in Nederland.	
4	*S. C. van der Bent.*	Hulponderw. school Bandjermasin.	20 Okt. 1870
5	*G. F. R. Portier.*	1e » 2e » Soerakarta.	31 Aug. 1868
6	*M. J. J. Op de Laeij.*	» » » Buitenzorg.	8 Dec. 1870
7	*J. J. W. Abell.*	» » » Pekalongan.	24 Junij 1869
8	*J. G. van der Geugten.*	» » 2e » Djokdjokarta.	18 Junij 1869
9	*G. F. Seeman.*	» » 2e » Makasser.	13 Julij 1869
10	*L. A. de la Croix.*	2e » 1e » Batavia.	13 Mei 1870
11	*J. A. Mierop.*	» » 2e » Samarang.	4 Aug. 1869
12	*H. G. Goedhart.*	1e » 4e » Batavia.	15 Nov. 1870
13	*J. C. le Clercq de Courcelles.*	» 5e » Soerabaija.	idem.
14	*J. H. Toorop.*	2e » 1e » Soerakarta.	13 Mei 1870
15	*A. F. Gossiaux.*	1e » 2e » Padang.	24 Junij 1869
16	*F. J. C. Klaar.*	» 1e » Idem.	31 Dec. 1870
17	*J. A. A. van Zolingen.*	1e » » Neira.	31 Aug. 1868
18	*F. C. Willemsz.*	» » Ternate.	18 Julij 1870
19	*G. van Mill.*	Met verlof in Nederland.	
20	*L. Jollij.*	Hulponderw. school Kediri.	19 Aug. 1869
21	*F. J. Bosch.*	» 5e » Batavia.	15 Nov. 1870
22	*A. M. Lecluse.*	2e » 1e » Soerabaija.	19 Nov. 1870
23	*F. A. den Daas.*	3e » 2e » Idem.	2 Febr. 1870
24	*E. J. Nijhoff.*	1e » » Poerworedjo.	idem.
25	*W. C. Brans.*	2e » 2e » Soerakarta.	20 Okt. 1870
26	*H. Vanger.*	Met verlof in Nederland.	
27	*J. A. Boijer.*	1e hulponderw. school Menado.	4 Aug. 1869
28	*H. G. Piekhaar.*	2e » » Tagal.	idem.
29	*F. Daijers.*	» » Salatiga.	22 Okt. 1869
30	*H. J. Hicks.*	2e » 3e » Samarang.	31 Aug. 1868
31	*H. W. Doeve.*	3e » 2e » Idem.	idem.
32	*G. W. van Ligten.*	2e » 2e » Soerabaija.	idem.
33	*J. J. Geelhoed.*	2e » » Pekalongan.	27 Mei 1870
34	*J. Bouwhuis.*	2e » 3e » Batavia.	6 April 1870
35	*A. E. Schreuders.*	Met verlof in Nederland.	
36	*A. J. J. K. Broekman.*	Hulponderw. 1e school Makasser.	31 Aug. 1868
37	*J. W. A. van Haastert*	2e » 2e » Padang.	idem.
38	*A. G. Nitzschke.*	» » Bonthain.	5 Mei 1869
39	*L. Vree.*	» 1e » Djokdjokarta.	26 Nov. 1870

Doorloopend nummer.	NAMEN.	BETREKKING.	Datum van benoeming.
40	*J. Dekker.*	2e hulponderw. 2e school Batavia.	31 Aug. 1868
41	*M. ten Cate.*	Met verlof in Nederland.	
42	*C. E. Doelitzsch.*	3e hulponderw. 3e sch. Samarang.	idem.
43	*F. H. Evers.*	2e » 2e » Djokdjokarta	19 Nov. 1870
44	*D. A. de Hoog.*	3e » 2e » Batavia.	15 Nov. 1870
45	*H. C. Dengerink.*	Met verlof in Nederland.	
46	*A. A. J. Niels.*	Hulponderw. 4e school Soerabaija.	2 Aug. 1869
47	*J. H. Bakker.*	» » Cheribon.	15 Nov. 1870
48	*L. R. Reijckers.*	2e » » Pasoeroean.	25 Sept. 1869
49	*J. van Ek.*	» » Ambarawa.	18 Okt. 1870
50	*J.H. A. Hummelgens.*	2e » » Poerworedjo.	2 Febr. 1870
51	*A. C. Cramer.*	2e » 2e » Makasser.	13 Julij 1869
52	*A. Niels.*	2e » » Menado.	4 Aug. 1869
53	*J. F. Muller.*	2e » » Buitenzorg.	18 Okt. 1869
54	*J. Strijkers.*	» » Mr.-Cornelis	15 Nov. 1870
55	*L. B. H. van Neck.*	Met verlof in Nederland.	
56	*H. E. Böck.*	Hulponderw. school Probolingo.	30 Maart 1869
57	*L. W. A. Evers.*	2e » » Neira.	19 Nov. 1870
58	*A. R. Twijsel.*	3e » » Pasoeroean.	31 Dec. 1869
59	*C. A. Valk.*	4e » 2e » Batavia.	18 Okt. 1870
60	*P. H. A. Steenbeek.*	» » Pad.-Pandjang.	13 Julij 1869
61	*W.F.G.L. Haanstra.*	2e » » Soerabaija.	2 Aug. 1869
62	*J. Knaap.*	2e » » Amboina.	idem.
63	*H. W. L.G. Brouwer.*	» » Malang.	18 Julij 1870
64	*F. Venema.*	» » Grissee.	12 Nov. 1869
65	*L. P. C. Roskott.*	2e » » Tagal.	16 Febr. 1870
66	*G. J. van Essel.*	3e » 2e » Djokdjokarta.	16 Maart 1870
67	*W. Tinge.*	3e » 3e » Batavia.	25 Junij 1870
68	*D Harting Pzn.*	2e » 4e » Idem.	13 Aug. 1870
69	*M. P. L. G. Hansen.*	» » Madioen.	15 Okt. 1870
70	*J. Zeven.*	» » Ngawi.	31 Dec. 1870
71	*P. Schippers.*	» » Banjoemas.	idem.
		Kweekelingen.	
1	*J. C. van den Brink.*	Aan de 2e school Padang.	4 Junij 1870
2	*A. Lourens.*	» » » Bandong.	5 Okt. 1868
3	*L. Bertsch.*	» » 2e » Soerakarta.	5 Dec. 1868

volgnummer.	NAMEN.	BETREKKING.					Datum van benoeming.	
4	*C. F. Krijgsman.*	Aan	de	2e	school	Padang.	11 Jan.	1869
5	*E. R. O'Brien.*	»	»	2e	»	Samarang.	11 Aug.	1869
6	*C. C. van Helsdingen.*	»	»		»	Amboina.	5 Okt.	1869
7	*C. F. van den Ende.*	»	»		»	Salatiga.	28 Dec.	1869
8	*H. J. Verleije.*	»	»		»	Fort de Kock	17 Jan.	1870
9	*H. F. Wagelmans.*	»	»	1e	»	Djokdjokarta.	26 Febr.	1870
10	*W. Soselisa.*	»	»		»	Amboina.	28 Mei	1870
11	*C. N. Eman.*	»	»		»	Bandjermasin.	16 Junij	1870
12	*J. E. Grieve.*	»	»		»	Bezoeki.	24 Junij	1870
13	*C. van Haastert.*	»	»		»	Buitenzorg.	6 Julij	1870
14	*C. E. Doeve.*	»	»	2e	»	Samarang.	24 Okt.	1870
15	*R. A. H. Thierbach.*	»	»	3e	»	Idem.	idem.	
16	*G. E. A. F. Rudolph.*	»	»		»	Pasoeroean.	2 Dec.	1870

§ VII. Getal, aard, enz. van de leerlingen.

De drie hierachter volgende tabellen wijzen het getal kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden aan, die onder ultimo December 1870 de lagere scholen in *Nederlandsch-Indië* bezochten, gerangschikt naar hunnen leeftijd.

Van de 4044 op staat La. F opgenomen kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden moeten 87 kinderen van inlanders en vreemde oosterlingen, die door den Inspecteur der 2de afdeeling ten onregte onder deze kinderen zijn opgegeven, worden afgetrokken, zoodat het getal Europesche kinderen, die onder ultimo December 1870 de openbare lagere scholen bezochten, 3957 bedroeg.

Op het einde van het jaar 1869 bevonden zich onder de 4030 leerlingen der openbare lagere scholen 193 kinderen van inlanders en vreemde oosterlingen, zoodat het getal van 3837 de kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die toen de openbare lagere scholen bezochten, aanwijst.

In 1870 nam het getal Europesche kinderen in het geheel met 120 toe.

Volgens staat La. F bezochten 189 jongens van 6jarigen leeftijd de openbare lagere scholen, bij een getal van 381 van 8 jaren, na welken ouderdom hun getal jaarlijks vermindert, tot dat het eindelijk daalt tot 83 jongens van 16 jaren en ouder.

Op 6jarigen ouderdom bezochten 127 meisjes de school, welk cijfer tot 205 en 218 klom van meisjes van 7 en 8 jaren, terwijl daarna steeds vermindering wordt opgemerkt,

zoodat slechts 9 meisjes van 15 jaren en 1 van 16 jaren op school werden aangetroffen.

Uit het bovenstaande blijkt, dat vele kinderen te laat ter school worden gezonden, en die veel te vroeg weder verlaten. Dit laatste is vooral met meisjes het geval: van deze bezoeken na het 12de jaar slechts weinigen de openbare school.

De openbare scholen werden door tweemaal zooveel jongens als meisjes bezocht, terwijl bij de bijzondere scholen juist het tegenovergestelde plaats vond.

De openbare scholen telden 2685 jongens en 1359 meisjes tegen 746 jongens en 1381 meisjes, die op de bijzondere scholen onderwijs ontvingen.

In vergelijking met 1869 vermeerderde het getal meisjes op de openbare scholen met 26.

Uit staat La. G blijkt, dat de bijzondere scholen onder ultimo December 1870 in het geheel bezocht werden door 2127 kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, waaronder 746 jongens en 1381 meisjes. Vergeleken met de opgaven over 1869 wijst dit een voordeelig verschil aan van 120 kinderen, waarvan 58 jongens en 62 meisjes.

Het aantal leerlingen is toegenomen voor jongens van 6, 7, 9, 10, 11, 12 en 14 jaren, en voor meisjes van 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14 en 16 jaren, terwijl de andere leeftijden eene vermindering aanwijzen.

Volgens staat La. H bevatten de gezamenlijke lagere scholen, na aftrek van de inlanders en vreemde oosterlingen:

in 1870, 6084 en
in 1869, 5844 kinderen van Europeanen

en met dezen gelijkgestelden, hetwelk eene vermeerdering van 240 Europesche kinderen aanwijst.

De volgende staten La. I en K behelzen voor elke school in het bijzonder verschillende opgaven, omtrent het onderwijzend personeel en de leerlingen aan de openbare en de bijzondere lagere scholen onder ultimo December 1870.

Blijkens de opgaven in staat La. I voorkomende, werd door 139 onderwijzers (de kweekelingen niet medegerekend), aan 4223 leerlingen onderwijs gegeven op de openbare lagere scholen, of gemiddeld door een onderwijzer aan ongeveer 30 leerlingen, hetwelk overeenkomt met dit gemiddeld cijfer over 1869.

Op het einde van 1870 werden al de openbare lagere scholen bezocht door 4223 leerlingen, waaronder 2856 jongens en 1367 meisjes, tegen 4030 leerlingen, waaronder 2697 jongens en 1333 meisjes, in 1869, hetwelk eene vermeerdering aanwijst van 193 leerlingen, waaronder 159 jongens en 34 meisjes.

Bij het getal inlanders en vreemde oosterlingen vond eene belangrijke vermeerdering plaats. Onder ultimo December 1870 bezochten er 266 de openbare scholen tegen 193 in 1869, zoodat hun getal met 73 vermeerderde. Onder deze leerlingen waren op de scholen te *Amboina* en te *Menado* 8 meisjes, kinderen van inlanders.

De kinderen van inlanders en met dezen gelijkgestelden, die de openbare lagere scholen bezoeken, zijn meestal zonen van inlandsche hoofden en chinesche kooplieden.

Hunne toelating heeft tot dus ver geen bezwaar opgeleverd. Enkelen hunner, die ook buiten de school zich in omstan-

digheden bevinden gunstig voor hunne ontwikkeling, onderscheidden zich door hunnen leerlust en hunne vorderingen.

De meesten echter trekken slechts weinig voordeel uit het onderwijs, vooral ook omdat zij zich niet zoo regt te huis gevoelen onder hunne anders gekleede en meestal jeugdiger Europesche medeleerlingen.

De uitbreiding van de bij 's Gouvernements besluit van 1 December 1868 no. 16 beperkte grenzen der toelating wordt niet wenschelijk geacht voor de Europesche bevolking der openbare lagere scholen.

Het getal gratis-leerlingen bedroeg 2047 in 1870 tegen 2001 in 1869, hetwelk eene vermeerdering aanwijst van 46.

In 1870 telde de hoogste klasse 640, de middelste 1236 en de laagste 2347 leerlingen, terwijl diezelfde klassen in 1869 bestonden uit 725, 1245 en 2060 leerlingen, zoodat de hoogste klasse 85 en de middelste 9 leerlingen minder en de laagste 287 meer telde.

Dat het getal der leerlingen in de laagste klasse toegenomen en in de beide andere klassen afgenomen is, vindt welligt zijne verklaring in de meer algemeene invoering van spreekoefeningen, waardoor de kinderen minder vlug die machinale vorderingen maken, die hen vroeger in eene hoogere klasse deden overgaan.

Het getal verzuimde schooldagen bedroeg in 1870 152483 (*) of gemiddeld 36 per kind, tegen 141809 of gemiddeld 33 per kind, in 1869, hetwelk gemiddeld eene vermeerdering van 3 verzuimde schooldagen per kind aanwijst.

(*) Van de 4e school te *Batavia* werd geene opgave ontvangen.

Hierbij wordt echter opgemerkt, dat van onderscheidene scholen in stede van het getal verzuimde schooldagen het getal verzuimde schooltijden is opgegeven, waaraan welligt de vermeerdering van de gemiddeld per kind verzuimde dagen moet worden toegeschreven.

Van de 1896 leerlingen, die de school verlieten, heeft, evenals in 1869, slechts ruim 1/7 al de vakken doorloopen.

Van grooten invloed hierop zijn de vele mutatiën, vooral onder de landsdienaren, waardoor vele kinderen de school moeten verlaten, om later op eene andere plaats weder onder de leerlingen te worden opgenomen.

Het valt echter niet te betwijfelen, dat vele kinderen de school voor goed verlaten, zonder voldoend lager onderwijs te hebben genoten.

Uit staat La. K blijkt, dat op de bijzondere scholen 2127 kinderen, waaronder 746 jongens en 1381 meisjes, onderwezen werden door 85 onderwijzers en onderwijzeressen, de kweekelingen niet medegerekend. Evenals het vorige jaar geeft dit gemiddeld ruim 25 kinderen voor elken onderwijzer.

De hoogste klasse telde 537, de middelste 753 en de laagste 837 leerlingen.

Wegens de onvolledigheid der opgaven over 1869 kan hier in geene vergelijking worden getreden.

Van vele bijzondere scholen is geene opgave ontvangen van het getal verzuimde schooldagen en het getal der leerlingen, die de school verlieten. Bovendien verdienen de opgegeven cijfers niet te veel vertrouwen.

§ VIII. Onderwijzerswoningen, schoollokalen, schoolmeubelen, leermiddelen.

De onderwijzerswoningen verkeerden over het algemeen in een goeden staat, en werden goed onderhouden.

Aan den hoofdonderwijzer te *Cheribon*, die te voren in het tot schoollokaal gehuurde huis woonde en aan dien te *Maros* werd huishuur-indemniteit toegekend tot een bedrag van *f* 60.— 's maands.

De woningen van de hoofdonderwijzers te *Salatiga* en te *Madioen* werden verbouwd, en in den loop van 1870 betrokken. Die te *Ambarawa* was nog niet voltooid. Die te *Tagal* en te *Banjoemas* hadden reparatie noodig.

De woning van den hoofdonderwijzer te *Banjoewangi* was onbewoonbaar. Voorstellen waren aanhangig om ook hem schadeloosstelling te verleenen.

Omtrent de schoollokalen valt, in verband tot het daaromtrent in het vorige verslag voorkomende, het volgende mede te deelen.

De 5de school te *Batavia* werd in eene betere, hoewel nog niet voldoende lokaliteit overgebragt.

Bij 's Gouvernements besluit van 28 Augustus 1870 no. 24 is bepaald, dat voor deze school een nieuw lokaal zal opgerigt worden.

Omtrent het bouwen van een nieuw lokaal voor de openbare 4de lagere school te *Batavia* waren voorstellen in overweging.

Te *Cheribon* werd school gehouden in de beste gedeelten

van het ingehuurde huis, van welke de onderwijzer vroeger gebruik maakte.

Het schoollokaal te *Poerworedjo* was wegens het toenemend getal leerlingen reeds tweemaal uitgebouwd.

Dat te *Banjoemas* is, ten gevolge van de aardbeving van 1869, afgekeurd. De school werd daarna gehouden in eene bamboezen loods, die echter door herhaalde overstroomingen ongeschikt werd voor verder gebruik, waarop het eertijds afgekeurde gebouw weder moest worden betrokken.

Een project tot herstel van het afgekeurde schoolgebouw is ingediend.

De 2de school te *Samarang* zal wegens hare ondoelmatige inrigting belangrijke reparatiën of eene groote verbouwing moeten ondergaan, waaromtrent voorstellen in behandeling waren.

De opbouw van twee nieuwe lokalen voor de 1ste en 2de school te *Djokdjokarta* werd toegestaan.

Projecten ter voorziening in schoollokalen te *Ngawi* en te *Tegal* waren in overweging.

In de 3de inspectie-afdeeling zijn te *Modjokerto*, *Bezoeki*, *Sumanap*, *Bonthain* en *Koepang* particuliere gebouwen voor schoollokalen ingehuurd. Zij laten over het algemeen te wenschen over.

Voor *Modjokerto*, *Bezoeki* en *Bonthain* werd spoedig verbetering verwacht. De opbouw van een nieuw schoolgebouw op laatstgemelde plaats was reeds toegestaan.

Wegens de aanzienlijke vermeerdering van het aantal kinderen aan de school te *Menado*, werd tot eene uitbreiding en verbetering van het schoollokaal besloten.

De 4de school te *Soerabaija* (aan het dok) werd gehouden in eene particuliere woning, die wegens gebrek aan lucht, licht en ruimte daartoe niet verder kon dienen, waarom magtiging werd verleend tot het bouwen van een tijdelijk lokaal, in afwachting van nader te nemen maatregelen omtrent de lokalen der openbare lagere scholen te *Soerabaija*.

Voor den opbouw van een nieuw schoollokaal te *Amboina* werden de noodige gelden toegestaan.

Het meubilair en de leermiddelen waren, op weinige uitzonderingen na, in goeden staat.

De Amerikaansche schooltafels, allen volgens een vast model, vervangen, naarmate vernieuwing noodig is en gelden beschikbaar zijn, de minder doelmatige van vroeger. Waar zulks doenlijk was, heeft men de bestaande banken van rugleuningen voorzien.

In den officieëlen catalogus van schoolboeken en school-
en wordt, voor zoover noodig, verbetering aangebragt.
erzending der leermiddelen ging geregelder dan vroeger.
atsen binnen 's lands ging zij echter soms met
eden gepaard, daaraan te wijten, dat de leveranciers
plaatsen van ontscheping hunne agenten hebben.
scho voor jongens te *Batavia* onder-
lokalen en goed meubilair,
ge leermiddelen.
uit de scholen voor
en broeders
isman.

In de eerste inspectie-afdeeling viel in de genoemde opzigten over de bijzondere scholen, ook die voor meisjes, niet te klagen. Eene ongunstige uitzondering maakten een paar scholen, waar kwalijk begrepen zuinigheid de aanschaffing van meubilair en de betere inrigting der lokalen in den weg schijnt te staan.

In de 2de en 3de inspectie-afdeeling laten inrigting en meubilair van eenige bijzondere scholen te wenschen over. De lokalen verkeeren echter niet in zulk een toestand, dat zij voor de gezondheid schadelijk of wegens bouwvalligheid gevaarlijk kunnen worden geacht.

Over het algemeen bestaat er op de bijzondere scholen in die afdeelingen behoefte aan meer doelmatige leermiddelen. De werktuigelijke geest, die nog te veel bij het bijzonder onderwijs blijft heerschen, en de zucht van sommigen, om het schoolhouden alleen als een middel van bestaan te beschouwen, houden verbetering hierin dikwijls tegen[redacted]

§ IX. Kosten van het openbaar lager onde[redacted]

De ontvangsten en uitgaven ten behoeve [redacted] lager onderwijs, gedurende de ja[redacted] volgende tabel voor, waa[redacted] voor elken leerling wo[redacted]

La. L.

KOSTEN *van het openbaar lager onderwijs van* 1866 *t/m* 1870.

Jaren.	Uitgaven.	Ontvangsten.	Verschil.	Aantal leerlingen.	Gemiddelde kosten per leerling.	Aanmerkingen.
1866	*f* 359676	*f* 71446	*f* 288230	4109	*f* 70	
1867	381303	78173	303130	4050	7	
1868	414911	88040	326871	4105		
1869	488401	103027	385374	4030		
1870	534885	108216	426669	422		
1866 t/m 1870	*f*2179176	*f* 448902	*f*1730274	2051		

De ontvangsten voor het jaar 1870 wijzen een
hooger cijfer aan dan die voor 1869; doch ook de
voor 1870 zijn aanmerkelijk toegenomen, zoodat de
per leerling voor dat jaar veel hooger zijn dan ooit te vor

La. F.

STAAT van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1870 de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezocht ten.

GEWESTEN.	6 jaar.		7 jaar.		8 jaar.		9 jaar.		10 jaar.		11 jaar.		12 jaar.		13 jaar.		14 jaar.		15 jaar.		16 jaar en ouder.		Totaal.		TOTAAL GENERAAL.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
BANTAM	1	1	2	—	3	2	1	2	3	2	2	2	2	1	3	2	2	—	1	—	—	—	2	2	32
BATAVIA	34	31	56	50	80	36	59	27	72	42	44	38	51	31	67	11	44	7	21	2	12	—	20	275	815
PREANGER-REGENTSCHAPPEN	—	1	1	1	4	1	—	—	2	2	—	1	2	2	1	1	—	—	1	1	—	—	54	10	21
KRAWANG	1	2	1	—	1	1	3	2	1	1	—	—	2	1	1	—	—	—	2	—	—	—	11	7	19
CHERIBON	2	1	3	5	7	1	10	6	3	6	6	4	3	1	5	—	1	—	—	—	—	—	12	7	64
TAGAL	3	3	4	7	7	3	5	7	3	3	4	5	7	3	3	1	2	2	2	—	1	—	40	24	75
PEKALONGAN	—	—	2	2	9	1	6	3	4	5	7	3	6	3	6	1	3	—	1	—	2	—	41	34	64
SAMARANG	10	7	29	9	37	14	37	22	34	22	49	11	39	21	32	8	26	4	32	—	16	—	46	18	458
JAPARA	2	1	4	3	3	2	1	3	3	3	3	4	1	1	5	2	3	—	1	—	—	—	341	117	45
REMBANG	2	—	4	—	4	—	2	1	3	1	5	1	3	1	6	—	4	—	6	—	5	—	26	19	48
SOERABAIJA	29	9	40	25	53	24	38	24	36	20	32	17	26	9	19	9	9	3	5	1	2	—	44	4	429
PASOEROEAN	13	4	10	9	15	10	15	8	10	10	16	5	14	3	12	2	14	—	7	1	2	—	289	140	181
PROBOLINGO	2	4	10	—	9	3	3	2	4	3	4	2	5	2	4	—	4	—	1	—	—	—	128	53	62
BEZOEKI	1	—	1	2	3	2	1	3	1	—	2	1	—	3	1	4	3	—	1	—	6	—	46	16	36
BANJOEWANGI	—	1	1	4	2	6	2	1	—	2	1	1	1	1	2	2	—	—	—	—	—	—	20	16	27
KEDIRI	1	—	1	1	4	3	3	2	3	1	3	—	4	—	3	—	—	—	1	—	1	—	9	18	31
MADIOEN	4	1	7	4	5	3	6	6	8	4	9	3	8	3	5	—	3	—	3	—	3	—	24	7	85
SOERAKARTA	9	6	13	8	12	13	15	9	16	7	10	3	10	2	9	2	7	—	3	—	4	—	61	24	160
DJOKDJOKARTA	5	2	12	5	24	11	19	11	11	6	10	5	13	4	9	—	17	—	7	—	5	—	110	50	177
KADOE	—	—	1	—	2		1	1	2			—	1	—	2	—	1	—	1	—	—	—	132	45	12
BAGELEN	6	6	15	11	13	10	9	7	10	9	9	4	5	1	4	1	2	1	3	—	—	—	11	1	126
BANJOEMAAS	3	4	10	5	2	3	3	8	4	7	6	6	6	5	6	1	5	5	4	2	3	—	76	50	98
MADURA	2	2	4	1	5	3	3	5	1	—	2	2	5	1	3	2	3	1	3	1	4	—	52	46	53
SUMATRA'S WESTKUST	13	12	14	12	20	15	19	12	13	9	15	9	11	6	16	5	8	—	5	1	2	—	35	18	217
BENKOELEN	—	1	2	1	—	5	2	1	1	1	2	3	3	2	—	—	1	—	—	—	—	—	136	81	25
PALEMBANG	1	—	2	—	1	—	1	3	3	1	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	2	—	11	14	20
RIOUW	1	1	1	1	2	—	1	1	2	1	—	—	4	2	2	—	2	—	—	—	1	—	16	4	22
BANKA	1	—	—	2	1	2	1	3	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	16	6	14
WESTER-AFD. VAN BORNEO	4	1	1	1	2	3		1	1	—	1	1	—	3	—	1	—	—	1	—	—	—	5	9	21
ZUIDER- EN OOSTER-AFD. V. BORNEO	6	5	7	1	3	11	4	1	2	6	3	4	3	1	4	2	2	3	2	—	—	1	10	11	21
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN	14	9	16	16	14	13	11	13	14	14	6	4	15	8	11	1	6	—	7	—	5	—	36	35	71
MENADO	6	4	3	5	6	3	5	4	3	3	3	2	2	3	7	—	3	1	2	—	4	—	119	78	197
TERNATE	5	2	2	1	8	2	6	3	3	1	4	2	1	2	3	1	4	—	4	—	1	—	44	27	71
AMBOINA	6	4	16	11	16	10	10	9	10	14	12	8	16	9	15	2	10	—	4	—	1	—	41	14	55
TIMOR	2	2	3	2	4	2	2	—	3	—		1	1	1	1	1	1	—	3	—	1	—	116	67	183
																							21	9	30
Totaal	189	127	298	205	381	218	304	211	290	209	272	153	272	136	269	62	190	28	137	9	83	1	2685	1359	4044
In 1869	176	108	266	183	331	195	297	213	307	208	273	169	339	141	262	74	217	28	153	12	76	2	2697	1333	4030
Vermeerdering	13	19	32	22	50	23	7		17		1	16	67	5	7	12	27	—	16	3	7			26	14
Vermindering								2		1												1	12		

La. G.

STAAT van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1870 de bijzondere lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.

GEWESTEN.	6 jaar.		7 jaar.		8 jaar.		9 jaar.		10 jaar.		11 jaar.		12 jaar.		13 jaar.		14 jaar.		15 jaar.		16 jaar en ouder.		Totaal.		TOTAAL GENERAAL.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
BANTAM	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
BATAVIA	40	43	31	44	26	59	37	68	32	62	41	70	31	62	20	45	25	49	15	35	17	40	315	577	892
PREANGER-REGENTSCHAPPEN	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
KRAWANG	1	—	1	—	1	1	2	—	3	1	1	2	—	1	1	—	1	—	3	—	2	—	16	5	21
CHERIBON	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
TAGAL	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
PEKALONGAN	—	—	1	2	1	2	1	—	—	—	—	2	—	3	—	3	—	1	—	3	—	—	3	16	19
SAMARANG	21	19	32	34	14	43	20	26	17	32	18	46	17	43	13	26	23	27	10	26	10	36	195	358	553
JAPARA	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
REMBANG	7	3	5	3	1	5	1	3	1	5	—	3	—	4	—	4	—	5	—	1	—	5	15	41	56
SOERABAIJA	14	27	16	21	12	34	17	33	17	34	15	31	16	30	15	25	9	28	6	9	6	3	143	275	418
PASOEROEAN	2	4	1	4	—	7	1	4	—	4	—	—	—	3	—	2	—	3	—	2	—	4	4	37	41
PROBOLINGO	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
BEZOEKI	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
BANJOEWANGI	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
KEDIRI	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
MADIOEN	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SOERAKARTA	—	—	1	2	1	2	1	—	—	—	—	2	—	3	—	3	—	1	—	3	—	—	3	16	19
DJOKDJOKARTA	—	3	—	4	—	7	—	2	—	—	—	1	—	2	—	—	—	4	—	2	—	—	—	25	25
KADOE	2	2	—	2	6	4	3	1	7	2	6	—	6	1	—	1	2	—	1	—	6	1	39	14	53
BAGELEN	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
BANJOEMAAS	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
MADURA	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
SUMATRA'S WESTKUST	1	—	1	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	5	—	—	—	—	—	—	2	11	13
BENKOELEN	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
PALEMBANG	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
RIOUW	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
BANKA	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
WESTER-AFD. VAN BORNEO	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
ZUIDER- EN OOSTER-AFD. V. BORNEO	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN.	4	1	1	1	1	1	—	—	—	—	1	2	—	—	1	1	1	—	—	—	2	—	11	6	17
MENADO	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
TERNATE	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
AMBOINA	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
TIMOR	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal	92	102	90	117	63	165	83	140	77	140	82	159	70	155	50	115	61	118	35	81	43	89	746	1381	2127
In 1869	83	91	60	113	86	144	58	132	73	163	63	151	59	143	59	132	52	97	45	82	50	71	688	1319	2007
Vermeerdering	9	11	30	4		21	25	8	4		19	8	11	12			9	21				18	58	62	120
Vermindering					23					23					9	17			10	1	7				

La. H.

STAAT van den ouderdom der kinderen van Europeanen en met dezen gelijkgestelden, die onder ultimo December 1870 de lagere scholen in Nederlandsch-Indië bezochten.

GEWESTEN.	6 jaar.		7 jaar.		8 jaar.		9 jaar.		10 jaar.		11 jaar.		12 jaar.		13 jaar.		14 jaar.		15 jaar.		16 jaar en ouder.		Totaal.		TOTAAL GENERAAL.
	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	Jongens.	Meisjes.	
BANTAM	1	1	2		3	2	1	2	3	2	2	2	2	1	3	2	2	—	1	—	—	—	20	12	32
BATAVIA	74	74	87	94	106	95	96	95	104	104	85	138	82	93	87	56	69	56	36	37	29	40	835	852	1707
PREANGER REGENTSCHAPPEN	—	1	1	1	4	1			2	2		1	2	2	1	1			1	1	—	—	11	10	21
KRAWANG	2	2	2		2	2	5	2	4	2	1	2	2	2	2		1		5	—	2	—	28	12	40
CHERIBON	2	1	3	5	7	1	10	6	3	6	6	4	3	1	5	—	1	—	—	—	—	—	40	24	64
TAGAL	3	3	4	7	7	3	5	7	3	3	4	5	7	3	3	1	2	2	2	—	1		41	34	75
PEKALONGAN		—	3	4	10	3	7	3	4	5	7	5	6	6	6	4	3	1	1	3	2		49	34	83
SAMARANG	31	26	61	43	51	57	57	48	51	54	67	57	56	64	45	34	49	30	42	26	26	36	536	475	1011
JAPARA	2	1	4	3	3	2	1	3	3	3	3	4	1	1	3	2	3		1	—	—	—	26	19	45
REMBANG	9	3	9	3	5	5	3	4	4	6	5	4	3	5	6	4	4	5	6	1	5	5	59	45	104
SOERABAIJA	43	36	56	46	65	58	55	57	53	54	47	43	42	39	34	34	18	30	11	10	8	3	432	415	847
PASOEROEAN	15	8	11	13	15	17	16	12	10	14	16	5	14	6	12	4	14	4	7	3	2	4	132	90	222
BEZOEKI	1	—	1	2	3	2	1	3	1	—	2	1		3	1	4	3	1	1	—	6	—	20	16	36
PROBOLINGO	2	4	10	—	9	3	3	2	4	3	4	2	5	2	4	—	4		1	—	—	—	46	16	62
BANJOEWANGI	—	1	1	4	2	6	2	1		2	1	1	1	1	2	2			—		—		9	18	27
KEDIRI	1		1	1	4	3	3	2	3	1	3		3		3				1		1		24	7	31
MADIOEN	4	1	7	4	5	3	6	6	8	4	9	3	8	5	5		5	—	3		3		64	24	85
SOERAKARTA	9	6	14	10	13	15	16	9	16	7	10	5	10	5	9	5	7	1	5	3	4		115	66	179
DJOKDJOKARTA	5	5	12	9	24	18	19	13	11	6	10	6	13	6	9		17	5	7	2	5		132	70	202
KADOE	2	2	1	2	8	4	4	2	9	2	6		7	1	2	1	3		2		6	1	50	15	65
BAGELEN	6	6	15	11	13	10	9	7	10	9	9	4	5	1	4	1	2	1	3				76	50	126
BANJOEMAAS	3	4	10	5	2	3	3	8	4	7	6	6	6	4	6	1	5	5	4	2	3		52	46	98
MADURA	2	2	4	1	5	3	3	5	1		2	2	5	1	3	2	3	1	3	1	4		35	18	53
SUMATRA'S WESTKUST	14	12	15	12	20	15	19	15	13	9	15	9	11	9	16	10	8	—	5	1	2		138	92	230
BENKOELEN	—	1	2	1	—	5	2	1	1	1	2	3	3	2	—	—	1		—		—		11	14	25
PALEMBANG	1	—	2		1	—	1	3	3	1	2		2		2	—	—				2		16	4	20
RIOUW	1	1	1	1	2		1	1	2	1	—		4	2	2		2		—		1		16	6	22
BANKA	1	—		2	1	2	1	3	1	1		1				—			1				5	9	14
WESTER-AFD. VAN BORNEO	4	1	1	1	2	3	—	1	1	—	1	1	—	3	—	1	—	—	1	—			10	11	21
ZUIDER- EN OOSTER-AFD. V. BORNEO	6	5	7	1	3	11	4	1	2	6	3	4	3	1	4	2	2	3	2			1	36	35	71
CELEBES EN ONDERHOORIGHEDEN	18	10	17	17	15	14	11	13	14	14	7	6	15	8	12	2	7	—	7	—	7		130	84	214
MENADO	6	4	3	5	6	3	5	4	3	3	3	2	2	3	7		3	1	2		4		44	27	71
TERNATE	5	2	2	1	8	2	6	3	3	1	4	2	1	2	3	1	4	—	4		1		41	14	55
AMBOINA	6	4	16	11	16	10	10	9	10	14	12	8	16	9	15	2	10		4		1		116	67	183
TIMOR	2	2	3	2	4	2	2	—	3	—		1	1	1	1	1	1		3		1		21	9	30
Totaal	281	229	388	322	444	383	387	351	367	349	351	312	342	291	319	177	251	146	172	90	126	90	3431	2740	6171 (1
In 1869	259	199	326	296	417	339	355	345	389	371	326	329	398	284	321	206	269	125	198	94	126	73	3385	2652	6037 (2
Vermeerdering	22	30	62	26	27	44	32	6			18			7				21				17	46	88	134 (3
Vermindering									13	22		8	56		2	29	18		26	4					

(1) Hiervan aftetrekken 87 inlanders abusievelijk onder de Europeanen vermeld. (2) Idem als voren 193. (3) Wordt dus ten regte 240.

La. I.

STAAT van het onderwijzend personeel en van de leerlingen aan de openbare lagere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1870.

SCHOLEN.	Aantal: Hoofdonderwijzers.	Aantal: Hulponderwijzers.	Aantal: Kweekelingen.	Getal leerlingen onder: ultimo December 1869.	Getal leerlingen onder ultimo December 1870: Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Waaronder: Inlanders en vreemde Oosterlingen.	gratis leerlingen.	Getal leerlingen in de: laagste klasse.	middelste klasse.	hoogste klasse.	Totaal verzuimde schooldagen in het jaar.	Gemiddeld per kind.	Getal leerlingen die de school verlieten: na al de vakken te hebben doorloopen.	om verschillende redenen.	AANMERKINGEN.
1e Inspectie-Afdeeling.																	
SERANG	1		—	25	24	12	36	4	15	21	10	5	703	22	—	8	
BATAVIA, 1e SCHOOL	1	2	—	131	91	24	115	—	1	35	55	25	1976	17	10	80	(1) Het schoolverzuim, hoofdzakelijk wegens koorts, is op deze school steeds zeer groot. In enkele maanden is wegens ziekte van twee der onderwijzers geen aanteekening gehouden van de absentiën, die blijkens de aanteekeningen over andere maanden niet minder dan gemiddeld 60 schooldagen per kind zullen hebben bedragen.
» 2e »	1	4	—	209	175	68	243	8	146	109	97	37	11136	48	22	47	
» 3e »	1	3	—	169	103	73	176	3	107	97	49	30	5067	29	13	83	
» 4e »	1	2	—	85	42	21	63	—	39	40	14	9	—(1)	—	—	59	
» 5e »	1	1	—	43	45	29	74	2	57	46	15	13	3410	55	2	10	
MEESTER-CORNELIS	1	1	—	31	33	29	62	—	35	32	23	7	1478	28	—	24	
BUITENZORG	1	2	1	81	73	31	104	11	58	57	35	12	1388	13	15	23	
POERWAKARTA	1	—	—	16	15	7	22	3	13	12	3	7	616	30	—	5	
BANDONG	1	—	1	26	17	10	27	6	8	17	6	4	430	11	—	12	
CHERIBON	1	1	—	66	44	24	68	4	32	30	23	15	4102	64	7	30	
PADANG, 1e SCHOOL	1	1	—	38	29	12	41	—	1	19	9	13	1582	38	3	17	
» 2e »	1	2	2	110	70	45	115	3	92	44	51	20	6507	57	5	36	
PADANG-PANDJANG	1	1	—	45	28	15	43	6	16	19	18	6	611	14	1	28	
FORT DE KOCK	1	—	1	31	18	9	27	—	18	12	14	1	434	16	2	22	
BENKOELEN	1	—	—	29	12	14	26	1	21	21	5	—	2548(2)	102	—	10	(2) De school te Benkoelen was gedurende 2 maanden gesloten, wegens ziekte van den onderwijzer.
PALEMBANG	1	—	—	33	20	4	24	2	6	9	10	5	657	27	—	16	
MUNTOK	1	—	—	19	11	9	20	6	5	13	7	—	53	3	—	4	
RIOUW	1	—	—	27	18	6	24	2	8	14	7	3	280	12	—	7	
PONTIANAK	1	—	—	16	12	11	23	2	13	13	6	4	445	20	—	9	
TOTAAL	20	20	5	1230	880	453	1333	63	691	660	457	216	43423	34	86	530	
2e Inspectie-Afdeeling.																	
SAMARANG, 1e SCHOOL	1	1	—	41	29	8	37	—	3	14	8	15	1906	51		63	
» 2e »	1	3	2	157	128	52	180	7	75	111	39	30	10640	60	5	92	
» 3e »	1	3	1	149	120	27	147	—	107	84	39	24	7680	52	5	75	
SALATIGA	1	1	1	50	38	20	58	2	24	40	11	7	1368	24	4	27	
AMBARAWA	1	1	—	32	26	10	36	2	23	20	6	10	1257	35	—	31	
PATTI	1	—	—	28	14	11	25	1	10	13	9	3	1475	59	7	8	
JAPARA	1	—	—	21	12	8	20	3	17	15	5	—	2128	106	—	14	
REMBANG	1	—	—	30	26	1	27	—	19	9	10	8	374	14	—	6	
TOEBAN	1	—	—	18	18	3	21	6	6	13	17	1	737	35	—	10	
KEDIRI	1	1	—	49	24	7	31	3	13	19	5	7	759	24	—	23	
MADIOEN	1	1	—	30	33	6	39	24	9	18	15	6	2665	68	—	13	
NGAWI	1	—	—	36	28	18	46	8	20	27	15	4	1340	29	—	11	
SOERAKARTA, 1e SCHOOL	1	1	—	71	55	19	74	—	4	39	16	19	2105	27	5	50	
» 2e »	1	2	1	102	55	31	86	1	63	66	16	4	2154	23	2	50	
DJOKDJOKARTA, 1e »	1	1	1	30	39	9	48	5	—	16	15	17	1858	38	1	18	
» 2e »	1	3	—	132	93	36	129	1	107	77	34	18	10027	74	19	36	
MAGELANG	1	—	—	18	11	1	12	—	8	8	3	1	2094	116	1	5	
POERWOREDJO	1	2	—	85	60	35	95	12	64	58	27	10	5596	58	—	64	
WONOSOBO	1	—	—	31	16	15	31	5	11	11	11	9	104	3	—	6	
BANJOEMAS	1	—	—	27	17	15	32	—	8	17	6	9	593	19	1	6	
POERBOLINGO	1	—	—	27	17	15	32	1	10	24	7	1	623	19	3	2	
TJILATJAP	1	—	—	34	18	16	34	—	18	16	10	8	2748	81	2	6	
TAGAL	1	2	—	78	41	34	75	4	36	43	20	12	2642	37	1	11	
PEKALONGAN	1	2	—	76	46	18	64	—	39	24	25	15	1447	22	3	38	
BANDJERMASIN	1	1	1	64	36	35	71	2	39	48	16	7	1056	16	11	3	
TOTAAL	25	25	7	1416	1000	450	1450	87	733	830	375	245	65376	45	99	668	

SALATIGA	1	1	1	50	38	20	58	2	24	40	11	7	1368	24	4	27
AMBARAWA	1	1	—	32	26	10	36	2	23	20	6	10	1257	35	6	31
PATTI	1	—	—	28	14	11	25	1	10	13	9	3	1475	59	7	8
JAPARA	1	—	—	21	12	8	20	3	17	15	5	—	2128	106	—	14
REMBANG	1	—	—	30	26	1	27	—	19	9	10	8	374	14	1	6
TOEBAN	1	—	—	18	18	3	21	6	6	13	17	1	737	35	—	10
KEDIRI	1	1	—	49	24	7	31	3	13	19	5	7	759	24	—	23
MADIOEN	1	1	—	30	33	6	39	24	9	18	15	6	2065	68	—	13
NGAWI	1	—	—	36	28	18	46	8	20	27	15	4	1340	29	—	11
SOERAKARTA, 1e SCHOOL	1	1	—	71	55	19	74	—	4	39	16	19	2105	27	5	50
» 2e »	1	2	1	102	55	31	86	1	63	66	16	4	2154	23	2	50
DJOKDJOKARTA, 1e »	1	1	1	30	39	9	48	5	—	16	15	17	1858	38	1	18
» 2e »	1	3	—	132	93	36	129	1	107	77	34	18	10627	74	10	36
MAGELANG	1	—	—	18	11	1	12	—	8	8	3	1	2094	116	—	5
POERWOREDJO	1	2	—	85	60	35	95	12	64	58	27	10	5596	58	—	64
WONOSOBO	1	—	—	31	16	15	31	5	11	11	11	9	104	3	—	6
BANJOEMAS	1	—	—	27	17	15	32	—	8	17	6	9	593	19	1	6
POERBOLINGO	1	—	—	27	17	15	32	1	10	24	7	1	623	19	3	2
TJILATJAP	1	—	—	34	18	16	34	—	18	16	10	8	2748	81	2	6
TAGAL	1	2	—	78	41	34	75	4	36	43	20	12	2642	37	1	11
PEKALONGAN	1	2	—	76	46	18	64	—	39	24	25	15	1447	22	3	38
BANDJERMASIN	1	1	1	64	36	35	71	2	39	48	16	7	1056	16	11	3
TOTAAL	25	25	7	1416	1000	450	1450	87	733	830	375	245	65376	45	99	668

3e Inspectie-Afdeeling.

SOERABAIJA, 1e SCHOOL	1	2	—	65	65	12	77	9	3	43	27	7	1142	15	11	39
» 2e »	1	3	—	125	77	53	130	1	86	91	28	11	4966	39	1	38
» 3e »	1	2	—	96	65	18	83	2	59	47	33	3	3984	45	—	49
» 4e »	1	1	—	39	27	13	40	1	19	28	5	7	933	23	1	10
» 5e »	1	1	—	49	31	21	52	2	8	38	13	1	1932	36	10	20
GRISSEE	1	1	—	40	26	13	39	2	19	24	14	1	1460	39	1	7
MODJOKERTO	1	—	—	12	20	10	30	5	8	19	11	—	1081	42	—	10
PASOEROEAN	1	3	1	125	102	29	131	7	45	74	25	32	3590	28	4	41
MALANG	1	1	—	54	33	24	57	—	25	32	19	6	1545	28	2	12
PROBOLINGO	1	1	—	54	47	16	63	1	35	45	15	3	1924	35	—	29
BEZOEKI	1	—	1	33	23	16	39	3	15	28	3	8	1885	48	3	6
BANJOEWANGI	1	—	—	30	10	18	28	1	15	20	5	3	556	20	—	8
PAMAKASSAN	1	—	—	13	12	6	18	—	8	6	10	2	385	25	—	7
SUMANAP	1	—	—	32	23	12	35	—	22	22	8	5	1163	33	—	2
MAKASSER, 1e SCHOOL	1	1	—	35	36	13	49	4	3	29	15	5	952	22	1	13
» 2e »	1	2	—	97	60	43	103	8	61	59	33	11	2623	26	1	31
MAROS	1	—	—	16	14	3	17	3	10	10	2	5	281	16	—	2
BONTHAIN	1	1	—	47	27	19	46	3	34	26	12	8	1151	23	2	19
MENADO	1	2	—	86	65	30	95	24	28	52	28	15	2476	27	2	14
AMBOINA	1	2	2	148	89	51	140	18	48	81	33	26	5680	39	9	49
NEIRA (BANDA	1	2	—	89	56	21	77	16	30	42	24	11	2653	33	—	27
TERNATE	1	1	—	60	42	14	56	1	30	28	19	9	792	14	—	27
KOEPANG	1	—	—	39	26	9	35	5	12	13	22	—	530	15	4	7
TOTAAL	23	26	4	1384	976	464	1440	116	623	857	404	179	43684	30	52	467

Recapitulatie.

1e INSPECTIE-AFDEELING	20	20	5	1230	880	453	1333	63	691	660	457	216	43423	34	80	530
2e » »	25	25	7	1416	1000	450	1450	87	733	830	375	245	65376	45	99	668
3e » »	23	26	4	1384	976	464	1440	116	623	857	404	179	43684	30	52	467
TOTAAL	68	71	16	4030	2856	1367	4223	266	2047	2347	1236	640	152483	36	231	1665
In 1869	68(1)	64	11	4030	2697	1333	4030	193	2001	2060	1245	725	141809	33	177	1235
Vermeerdering	—	7	5	—	159	34	193	73	46	287				3	57	430
Vermindering											9	85				

(1) Waaronder 8 waaraemeud.

La. K.

STAAT van het onderwijzend personeel en van de leerlingen aan de bijzondere scholen in Nederlandsch-Indië, onder ultimo December 1870.

SCHOLEN.		Hoofd- of waarnemend hoofdonderwijzers.	Hoofd- of waarnemend hoofdonderwijzeres.	Hulponderwijzer.	Hulponderwijzeres.	Kweekelingen.		Getal leerlingen onder				Getal leerlingen in de			Totaal verzuimde schooldagen in het jaar.	Gemiddeld per kind.	Getal leerlingen die in den loop van het jaar de school verlieten.		AANMERKINGEN.
								ultimo December 1869.	ultimo December 1870.										
WAAR.	VAN WIEN.					Mannen.	Vrouwen.		Jongens.	Meisjes.	Totaal.	Laagste klasse.	Middelste klasse.	Hoogste klasse.			Na al de vakken te hebben doorloopen.	Om verschillende andere redenen.	
1e Inspectie-Afdeeling.																			
BATAVIA	R. J. L. Weijhenke	1		4				111	111	23	134	51	46	37	538	4	24	10	
»	C. J. Kok	1		2				10	79	—	79	16	35	28	775	88	11	6	
»	Mej. van der Plaats		1		3			56	4	62	66	14	27	25	niet aangeteekend		4	5	
»	Mevrouw Vanger		1				1	60	5	35	40	12	14	14	id.	id.	niet opgegeven		
»	» Benier		1				1	20	10	19	29	14	11	4	87	3	—	3	
»	Mej. Gerlings		1		1			15	—	22	22	7	10	5	niet aangeteekend		niet opgegeven		
»	» Kriesfeld		1		4		1	81	—	94	94	38	36	20	724	9	5	20	
»	» Vranckeu		1		4		1	178	8	175	183	82	72	29	2750	15	2	52	
»	Mevrouw Teffer		1					12	13	1	14	4	5	5	niet aangeteekend		—	6	
»	Armeniaansche school	1		1				21	16	4	20	6	7	7	1140	57	—	3	
»	Parapattan Weeshuis	1					1	83	41	43	84	29	33	22	niet aangeteekend		7	—	
»	Chr. Ambachtschool	1					2	31	12	21	33	14	9	10	id.	id.	niet opgegeven		
MEESTER-CORNELIS	Mej. Begemann		1	1	6			68	6	70	76	25	35	16	id.	id.	5	20	
»	Rehoboth stichting	(1)						—	10	8	18	7	6	5	id.	id.	—	—	
TENGER-AGOONG	D. van Ham	1						18	16	5	21	8	7	6	49	25	—	2	
PADANG	Mej. van Haastert		1					15	2	11	13	6	3	4	niet aangeteekend		niet opgegeven		
CHERIBON	Mevr. L. G. J. Goossens	—	—	—	—	—	—	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	TOTAAL	6	9	8	18	1	6	787	333	593	926	333	356	237					
2e Inspectie-Afdeeling.																			
SAMARANG	Prot. Weeshuis	1		2		1	2	169	48	90	138	100	24	14	163	1	12	11	
»	R. K. »	1			3	1		176	46	151	197	51	82	64	—	—	—	—	
»	Vrijmetselaars Loge	1		2				48	44	—	44	13	18	13	1008	23	9	22	
»	A. Collings	1			1		2	44	13	21	34	11	17	6	875	26	—	20	
»	J. H. Retel	—	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	H. T. Aukus	1						—	16	11	27	10	12	5	128	5	—	4	
»	Mevrouw J. P. Jacobs	—	1				1	35	6	26	32	13	10	9	106	3	3	37	
»	» J. L. van Zee	1						—	1	12	13	2	5	6	72	6	—	3	
»	Mej. J. C. Toewater		1		1		1	30	3	23	26	10	10	6	63	2	4	10	
SALATIGA	Mevrouw A. J. du Pré		1	1				24	4	14	18	7	5	6	—	—	3	8	
»	J. C. Voorneman	1						14	2	4	6	—	2	4	84	14	—	13	
AMBARAWA	Mevrouw W. S. du Pré		1					13	12	6	18	11	4	3	—	—	—	9	
MAGELANG	D. Gerth van Wijk	1		1				52	39	14	53	21	25	7	—	—	6	2	
SOERAKARTA	H. F. Aukes	—		—	—			25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
BOJOLALI	Mevr. Mispelblom Beijer.		1		1		1	12	3	16	19	6	6	7	195	10	—	2	
DJOKDJOKARTA	Mej. W. F. Reijman		1		1			23	—	25	25	16	2	7	—	—	—	6	
REMBANG	Mevrouw Catenius		1					22	2	19	21	8	9	4	143	7	2	1	
»	» Maurenbrecher.		1					13	—	14	14	4	6	4	322	23	1	1	
»	Mej. Abbink		1					—	13	8	21	6	8	7	84	4	—	—	
PEKALONGAN	Wed. Sesler		—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
»	Mej. J. M. van Geuns		1						3	16	19	8	6	5	4	—	—	—	
																	40	149	

(1) Aan deze school wordt onderwijs gegeven krachtens art. 6c van Staatsblad 1868, No. 81.

	TOTAAL . .	6	9	8	18	1	6	787	333	593	926	333	356	237				

2e Inspectie-Afdeeling.

AMARANG . . .	Prot. Weeshuis . . .	1		2		1	2	169	48	90	138	100	24	14	163	1	12	11
» . . .	R. K. » . . .	1			3	1		176	46	151	197	51	82	64	—	—	—	—
» . . .	Vrijmetselaars Loge . .	1		2				48	44	—	44	13	18	13	1008	23	9	22
» . . .	A. Collings	1			1		2	44	13	21	34	11	17	6	875	26	—	20
» . . .	J. H. Retel	—	—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» . . .	H. T. Aukus	1						—	16	11	27	10	12	5	128	5	—	4
» . . .	Mevrouw J. P. Jacobs .	—	1				1	35	6	26	32	13	10	9	106	3	3	37
» . . .	» J. L. van Zee .	1						—	1	12	13	2	5	6	72	6	—	3
» . . .	Mej. J. C. Toewater .		1		1		1	30	3	23	26	10	10	6	63	2	4	10
ALATIGA . . .	Mevrouw A. J. du Pré .		1	1				24	4	14	18	7	5	6	—	—	3	8
» . . .	J. C. Voorneman . .	1						14	2	4	6	—	2	4	84	14	—	13
MBARAWA . . .	Mevrouw W. S. du Pré .		1					13	12	6	18	11	4	3	—	—	—	9
AGELANG . . .	D. Gerth van Wijk . .	1		1				52	39	14	53	21	25	7	—	—	6	2
OERAKARTA . .	H. F. Aukes	—		—	—			25	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
OLOLALI . . .	Mevr. Mispelblom Beijer.		1		1		1	12	3	16	19	6	6	7	195	10	—	2
JOKDJOKARTA .	Mej. W. F. Reijman .		1		1			23	—	25	25	16	2	7	—	—	—	6
EMBANG . . .	Mevrouw Catenius . .		1					22	2	19	21	8	9	4	143	7	2	1
» . . .	» Maurenbrecher.		1					13	—	14	14	4	6	4	322	23	1	1
» . . .	Mej. Abbink		1					—	13	8	21	6	8	7	84	4	—	—
EKALONGAN . .	Wed. Sesler		—	—	—	—	—	24	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» . . .	Mej. J. M. van Geuns .		1						3	16	19	8	6	5	4	—	—	—
	TOTAAL . .	8	10	6	7	2	7	748	255	470	725	297	251	177	—	—	40	149

3e Inspectie-Afdeeling.

OERABAIJA . .	W. P. Cranen . . .	1	—	1	—	—	—	74	84	—	84	25	30	29	180	2	4	30
» . . .	J. G. Heuveldop . . .	1	—	—	—	1	—	42	36	—	36	8	12	16	—	—	—	—
» . . .	Mej. J. F. Philipsen .	—	1	—	3	—	—	157	—	175	175	92	55	28	1010	6	2	30
» . . .	Mevr. A. L. Philips, geb. van Loon	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» . . .	Mevr. H. S. W. Gersom, geb. de Vries . . .	—	1	—	—	—	3	32	19	60	79	45	14	20	—	—	—	5
» . . .	A. C. Langeveld, geb. van der Eb . . .	—	1	—	—	—	—	9	—	31	31	6	9	16	99	3	—	—
» . . .	Mej. A. van Meverden .	—	1	—	—	—	—	8	1	4	5	1	2	2	128	21	—	2
ODJOKERTO . .	Mevr. J. C. Krol, geb. van den Berg . . .	—	1	—	—	—	—	14	3	5	8	3	5	—	—	—	—	3
ASOEROEAN . .	Mevr. A. M. M. Wijsman, geb. Goedhuis . . .	—	1	—	—	—	—	35	4	37	41	17	15	9	246	6	—	11
ROBOLINGO . .	Mevr. C. Spönhoff, geb van der Eb	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
IMA (CELEBES) .	A. Weber	1	—	—	—	—	—	21	11	6	17	10	4	3	87	5	—	4
AKASSER . . .	Mej. C. A. v. d. Noorda.	—	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	TOTAAL . . .	3	6	1	3	1	3	472	158	318	473	207	146	123		—	6	85

Behalve deze is een inlandsche jongen op school.

Recapitulatie.

e INSPECTIE-AFDEELING	6	9	8	18	1	6	787	333	593	926	333	356	237					
e » »	8	10	6	7	2	7	748	255	470	725	297	251	177	—	—	40	149	
e » »	3	6	1	3	1	3	472	158	318	476	207	146	123	—	—	6	85	
TOTAAL . . .	17	25	15	28	4	16	2007	746	1381	2127	837	753	537	—	—	—	—	
In 1869 . . .	16	29	10	23	8	16	2007	688	1319	2007	(1)827	639	473	—	—	73	427	
Vermeerdering . . .	1	—	5	5	—	—	—	58	62	120	10	114	64	—	—	—	—	
Vermindering . . .	—	4	—	—	4	—	—							—	—	—	—	

(1) In 1869 is van sommige scholen het getal leerlingen in de verschillende klassen niet opgegeven.